

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Gintarė Mikaloniė

**EUROPOS SĄJUNGOS STUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO LIETUVOS
EKONOMIKAI VERTINIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas doc. dr. Jūratė Pridotkienė

KAUNAS 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ POVEIKIO LIETUVOS
EKONOMIKAI VERTINIMAS

Verslo ekonomika, 621L17001

MAGISTRO DARBAS

Darbą atliko

V MGAVE-5 gr. Gintarė Mikalonienė
2017 05 15

Vadovas

doc. dr. Jūratė Pridotkienė
2017 05

Recenzentas

prof. dr. Daiva Dumčiuvienė
2017 05

KAUNAS 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
Ekonomikos ir verslo fakultetas

Gintarė Mikalonienė

Verslo ekonomika, 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „Europos Sąjungos struktūrinių fondų ekonominis vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 17 m. gegužės 15 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano Gintarės Mikalonienės baigiamasis magistro darbas tema „Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio Lietuvos ekonomikai vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Mikalonienė Gintarė. Assessment of European Union Structural Funds Impact on Lithuanian Economy. Master's Final Thesis in Enterprise Management / supervisor doc. dr. Jūratė Pridotkienė. Department of Management, the School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Sciences: 03 S Management and Administration

Key words: European Union Structural Funds.

Kaunas, 2017. 67 p.

SUMMARY

The European Union funds have provided with a huge benefit for both economic and political development of Lithuania after it became a member of the European Union, The European Union funds are supposed to be one of the most efficient financial instrument within the framework of various partnerships and programmes nowadays leading to the decrease of financial and economic gaps among the member states of the European Union.

The European Union structural funds are allocated in stages. During the first phase 2004-2006 Lithuania received the EU assistance funds according to the Single Programming Document, whereas in 2007-2013 – they were allocated according to the Lithuanian Strategy for the Use of European Union Structural Assistance and separate actions' programmes. Currently Lithuania is receiving the EU assistance according to the National General Strategy.

Aiming to obtain and release funds of the EU Structural Assistance to facilitate the development of national household and economic and foresee appropriate strategies for future funding phases, it is vital to analyse constantly the effect of the EU Structural Funds on country's macroeconomic variables.

The object of the research is the EU assistance structural funds investments into Lithuania.

The aim is to determine the effect of the EU assistance structural funds upon Lithuanian macroeconomics during the period of 2007-2015 according to the following objectives:

1. To overview the obtaining of the EU assistance in the periods of 2004-2006 and 2007-2013 and expected outcome in 2014 – 2020.
2. To analyse the essence of the EU regional policy, its aims and instruments.
3. To examine the effect of the EU Structural Funds on Lithuanian macroeconomic variables.

Regarding the research results on the effect of the EU Structural Funds on Lithuanian macroeconomic variables in 2007-2015, it can be claimed that the EU structural assistance had a positive effect on Lithuanian macroeconomic variables by dampening a negative impact of the crisis on national household and facilitating the growth of economic. It is necessary to mention that the system of allocating the EU structural assistance funds is not perfect, it is necessary to improve

activities carried out by administering institutions in line with the release system of the EU structural assistance funds.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	6
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
SANTRUMPOS	9
ĮVADAS.....	10
1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS ĮSISAVINIMAS LIETUVOJE....	11
1.1. 2004 – 2006 m. struktūrinių fondų investicijos Lietuvoje	11
1.2. 2007 – 2013 m. struktūrinių fondų investicijos Lietuvoje	16
1.3. 2014 -2020 m. struktūrinių fondų investicijų paskirstymas Lietuvai.....	19
2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ REIKŠMĖ IR ĮGYVENDINIMO POLITIKA	21
2.1. ES struktūrinių fondų politika, jos tikslai ir principai	21
2.2. ES struktūrinių fondų finansiniai instrumentai	27
2.3. ES struktūrinių fondų politikos įgyvendinimo etapai	30
2.4. ES struktūrinių fondų administravimo sistema Lietuvoje.....	33
3. TYRIMO METODOLOGIJA	37
4. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO LIETUVOS MAKROEKONOMIKOS RODIKLIAMS TYRIMO REZULTATAI	39
4.1. Įtaka BVP lygiui.....	40
4.2. Poveikis bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidoms	42
4.3. Poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms	45
4.4. Įtaka grynajam prekių ir paslaugų eksportui	48
4.5. Įtaka vidaus vartojimui: namų ūkio išlaidų atžvilgiu	51
4.6. Įtaka vidaus vartojimui: valdžios sektoriaus išlaidų atžvilgiu	53
4.7. Poveikis užimtumo rodikliams.....	56
4.8. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	61
IŠVADOS.....	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. ES politikos raida 1957 – 2006 m. (Power, 2015).....	22
2 lentelė. ES Sanglaudos politikos instrumentai 2007 – 2013 m. (Kamps, Klinger, Martin, 2009)	24
3 lentelė. ES struktūriniai fondų intervencijos sritys (Daugėlaitė, 2013).....	30
4 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (Čekanavičius ir Murauskas, 2014).....	38
5 lentelė. Makroekonominių rodiklių kaita 2008-2014 m.	39
6 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	41
7 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	41
8 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	42
9 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	43
10 lentelė. Kintamųjų, bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.	44
11 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	44
12 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	45
13 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	47
14 lentelė. Kintamųjų tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.	47
15 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	48
16 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	48
17 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	49
18 lentelė. Kintamųjų grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.	50
19 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	50
20 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	51

21 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio iškaitų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	52
22 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	52
23 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	53
24 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	54
25 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	55
26 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.	55
27 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.	57
28 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	58
29 lentelė. Užimtumo lygio 15-64 metų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2009-2013 m.	58
30 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	59
31 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.	60
32 lentelė. Vidutinio darbo užmokesčio ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2009-2013 m.	60

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. ES parama 2004 – 2006 m., proc.....	12
2 pav. I prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln. EUR.....	13
3 pav. II prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln.	13
4 pav. III prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln. EUR....	14
5 pav. IV prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln. EUR....	15
6 pav. 2007 – 2013 m. ES struktūrinė parama pagal veiksmų programas, proc. (LR finansų ministerija, 2004 m.)	16
7 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016)	17
8 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016).....	18
9 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016).....	18
10 pav. 2014 -2020 m. ES fondų lėšų paskirstymas pagal veiksmų programos prioritetus, mln. EUR.....	19
11 pav. ES šalių BVP vienam gyventojui 2015 m. (Eurostat, 2015)	26
12 pav. ES programų ir projektų įgyvendinimo ciklas (Europos komisija, 2015)	31
13 pav. 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų administravimo schema	34
14 pav. BVP vienam gyventojui to meto kainomis ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 – 2014 m.....	40
15 pav. Išlaidų bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.	43
16 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvai 2008 - 2014 m. pagal valstybes struktūra mln. EUR.....	46
17 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.....	46
18 pav. Grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.....	49
19 pav. Namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.....	52
20 pav. Valdžios sektoriaus išlaidos ir Lietuvos įmokų į ES biudžetą 2008 - 2015 m. dinamika.....	54
21 pav. Valdžios sektoriaus skolos ir įmokų į ES biudžetą dinamika 2008 – 2014 m.	56
22 pav. Užimtumo lygio (%) 15 - 64 metų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.....	57
23 pav. Vidutinio bruto darbo užmokesčio per mėnesį ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.	59

SANTRUMPOS

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas

BVP – Bendrasis vidaus produktas

EK – Europos komisija

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

EUR – Euras

EUROSTAT – Europos Sąjungos statistikos tarnyba

EŽŪGF – Europos žemės ūkio garantijų fondas

EŽŪFKP – Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai

EŽŪGOF – Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas

NUTS – Teritorinių statistinių vienetų klasifikatorius

NPP – Nacionalinė pažangos programa

SF – Struktūriniai fondai

SVKI – Vidutinis metinis suderintas vartotojų kainų indeksas

ŽOFI – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Europos Sąjungos parama teikia didžiulę naudą ekonominei ir politinei Lietuvos raidai. Europos Sąjungos parama yra vienas efektyviausių finansinių instrumentų šiomis dienomis, naikinančių finansinį, ekonominį ir socialinį atotrūkį tarp Europos Sąjungos valstybių narių, įvairiausiais projektų ir programomis.

ES struktūrinių fondų parama teikiama etapais. Pirmuoju etapu 2004 – 2006 m. Lietuvai buvo skirtos ES struktūrinės paramos lėšos pagal Bendrojo programavimo dokumentą (BPD), antruoju etapu pagal Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas. Šiuo metu Lietuvai skiriama ES parama pagal 2014 – 2020 m. nacionalinę bendrąją strategiją.

Siekiant kuo efektyviau įsisavinti ir panaudoti ES struktūrinių fondų paramos lėšas šalies ūkio augimui ir ekonomikai, numatyti tinkamas strategijas kitiems finansavimo etapams, būtina nuolat analizuoti ES struktūrinių fondų įtaką šalies makroekonominiams rodikliams.

Tyrimo problema. Mokslinėje literatūroje, spaudoje pateikiama daug informacijos apie ES struktūrinių fondų įtaką Lietuvos ekonomikai, tačiau norint ES lėšas įsisavinti tikslingai, pagerinti šalies ekonomiką ir ūkį būtina nuolat analizuoti, vertinti jų svarbą Lietuvos makroekonominiams rodikliams.

Tyrimo objektas - Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos investicijos Lietuvoje.

Tikslas – nustatyti Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšų įtaką Lietuvos makroekonominiams rodikliams 2008-2014 m. laikotarpiu.

Tiksliui pasiekti išskelti šie uždaviniai:

1. aptarti ES struktūrinės paramos įsisavinimą 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. laikotarpiais, bei paskirstymą 2014 – 2020 metais;
2. išanalizuoti ES struktūrinius fondus, jų esmę, tikslus ir instrumentus;
3. ištirti ES struktūrinių fondų poveikį Lietuvos makroekonominiams rodikliams.

Tyrimo metodai - mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, teisės aktų analizė, statistinių duomenų lyginamoji, grafinė, porinės regresijos modelio taikymas. Rengiant darbą buvo išanalizuoti lietuvių ir užsienio autorių darbai, moksliniai straipsniai, ES ir Lietuvos teisės aktai, įvairūs leidiniai apie regioninę politiką ir struktūrinius fondus bei kiti oficialūs dokumentai reglamentuojantys ES struktūrinę politiką. Tyrimui atlikti reikalingi duomenys buvo imami iš LR finansų ministerijos, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės bei oficialių ES tinklalapių ir ataskaitų.

1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS ĮSISAVINIMAS LIETUVOJE

Europos Sąjunga (ES) - dvidešimt aštuonių Europos valstybių ekonominė ir politinė bendrija, kurios pagrindiniai tikslai yra šalių integracija ir plėtra, vertybės - žmogaus orumas, laisvė, demokratija, lygybė, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms.

Lietuva Europos Sąjungos nare tapo 2004 m. gegužės 1 d. Narystė ES vertinama, kaip didžiausia nauda muitų sąjungos, „bendros rinkos, gyventojų migracijos, laisvo kapitalo judėjimo ir ES struktūrinių fondų poveikiu“ (Jakaitienė ir Klyvienė, 2007). Lietuvos pramoninių konfederacijos viceprezidento G. Rainio (2014) manymu, narystės ES pranašumus akivaizdžiai rodo finansinė nauda, kurią gauna Lietuvos verslas, ir ne tik jis, per europinius struktūrinius fondus ir per tikslines programas – transeuropinių tinklų (energijos, transporto), Ignalinos atominės elektrinės uždarymo projektus. Lietuvos verslas pateko į bendrą Europos ūkio rinką. Ji, kaip ir laisvas kapitalo judėjimas, garantuoja geras ekonomikos plėtros sąlygas.

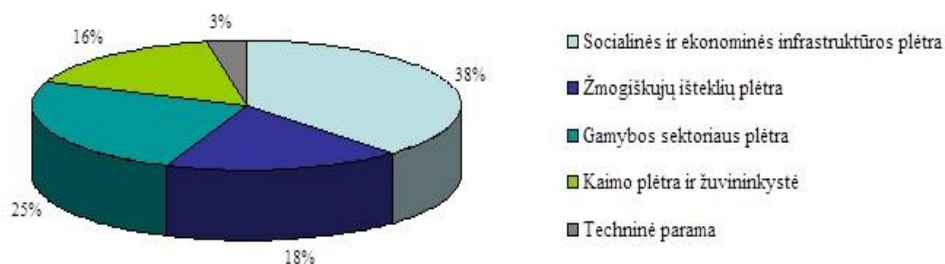
ES Lietuvai skiria daug pinigų. Tačiau A.Kvedaravičius (2014) teigia, kad jų skirstymo tvarka nėra optimali, nes šiame procese išvelgia ir politinių intrigų, korupcijos apraiškų. Esą todėl lietuvių gyvenimo lygis nekyla taip, kaip norėtųsi. Be to, kaip pabrėžė profsąjungų atstovas, ES ir Lietuva šiuo metu susiduria su rimtomis problemomis, pavyzdžiui, didžiuliu nedarbu, bet joms spręsti neskiria tiek dėmesio, kiek derėtų. Jis vylėsi, jog lietuviai vis labiau jausis esą europiečiai, o valdžia darys viską, kad mūsų šalies teisinė sistema nesikirstų su ES, visur būtų laikomasi europinių standartų.

1.1. 2004 – 2006 m. struktūrinių fondų investicijos Lietuvoje

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, pirmą kartą Lietuvai ES struktūrinių fondų parama skirta pagal 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD). „BPD – tai struktūrinių fondų paramos Lietuvai planavimo dokumentas, kuriame nustatoma šalies plėtros vizija, tikslai ir strategija, pateiktos finansavimo priemonės ir uždaviniai bei būsimos paramos finansavimo principai“ (Kriščiūnas, 2005). „Pagrindinis BPD tikslas - sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę“ (LR finansų ministerija, 2009). Už jo rengimą ir įgyvendinimo priežiūrą atsakinga Finansų ministerija.

Pirmuoju programavimo periodu įgyvendinta daugiau kaip 3,5 tūkst. projektų ir panaudota 895 ml. EUR. ES lėšų, BPD nustatytiems investicijų prioritetams: socialinės ir ekonominės infrastruktūros, žmogiškųjų išteklių, gamybos plėtrai, kaimo plėtrai ir žuvininkystei bei techninei paramai. ES paramos 2004 – 2006 m. įsisavinimas (%) pagal prioritetus pateiktas 1 paveiksle, iš kurio matyti, kad

didžiausia paramos dalis (38%) buvo skirta socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai, o mažiausia – 3% techninei paramai.

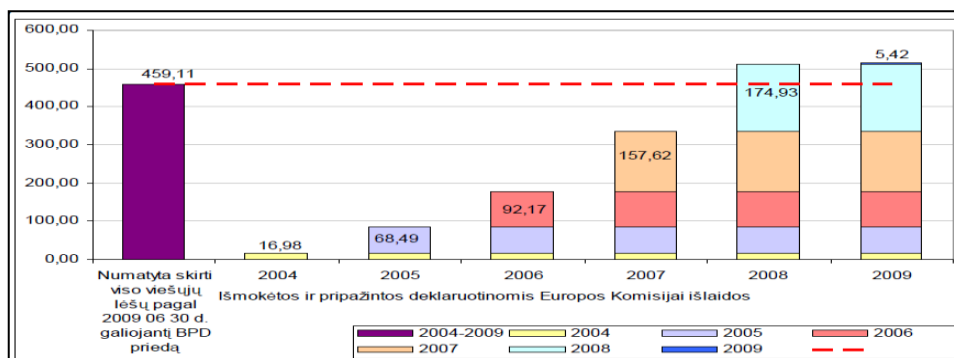

1 pav. ES parama 2004 – 2006 m., proc.

Šaltinis: LR finansų ministerijos duomenys, 2016. Prieiga per internetą <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-kitos-investicijos/es-investicijos/es-parama-2004-2006-m>

Pagal 2004 – 2006 m. Lietuvos BPD ES paramos lėšos panaudotos ir už jų panaudojimą atsiskaityta Europos Komisijai per einamuosius ir ateinančius dvejus metus, todėl literatūros šaltiniuose analizuojamas ES paramos lėšų įsisavinimas nuo 2004 m. pradžios iki 2008 m. pabaigos. Toliau apžvelgiami penki prioritetai pagal kuriuos buvo teikiama ES parama:

I prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra. BPD I prioriteto esmė – investicijos į fizinę infrastruktūrą skatinant socialinę ir ekonominę plėtrą. Prioriteto įgyvendinimas buvo vykdomas remiantis 5 priemonėmis: „transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas, energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas, aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija, sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas, darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo ir mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ (LR finansų ministerija, 2005). Šioms priemonėms įgyvendinti 2004 - 2006 buvo skirta 38,77 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtu SF lėšų. Finansų ministerijos duomenimis, iki 2009 m. birželio 30 d. panaudota, ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK – 515,619 mln. EUR, iš kurių ES lėšos – 368,792 mln. EUR (106,26 proc. I prioritetui numatytų ES lėšų). 2 pav. pateikiama I prioritetui įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymo 2004– 2009 m., mln., EUR diagrama:

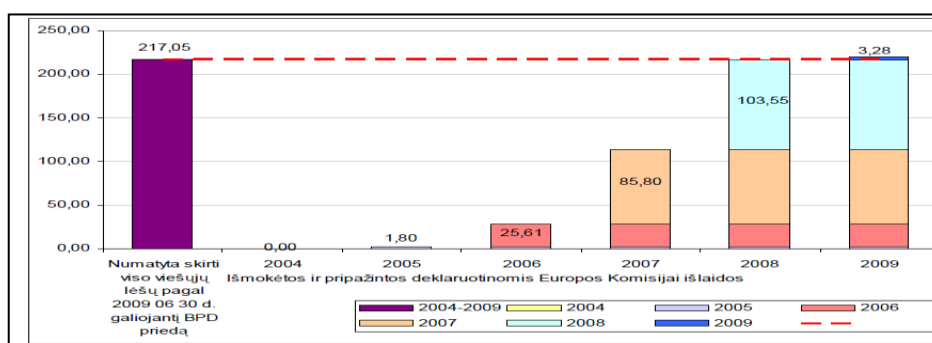
2 pav. I prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln. EUR

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004 – 2006 metų BPD įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą

http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_igyvandinimo_ataskaita.pdf

Iš pateiktos 2 pav. diagramos matyti, jog didžiausios ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas pagal BPD I prioritetą vyko 2007-2008 m. Vienas iš pagrindinių veiksnių, lėmusių BPD paramos padidėjimą yra prekių ir paslaugų kainų padidėjimas, kadangi ES struktūrinės paramos finansavimo I etapas (2004 – 2006) pateko į ekonomikos pakilimo ir galų gale ekonomikos nuosmukio bangą. Be to, I prioriteto priemonių investicijos buvo tikslingai strateguotos, šioms priemonėms (kaip švietimui, sveikatos priežiūrai ir kt.) buvo būtinas modernizavimas.

II prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra. Šio prioriteto tikslas skatinti ekonomikos plėtrą per žmogiškuosius išteklius. Lietuvos darbo jėga pakankamai išsilavinusi, tačiau sunkiai atitinka rinkos reikalavimus, todėl buvo parengtas II prioritetas, kuriuo siekiama, kad darbo jėgos paklausa rinkoje atitiktų darbo jėgos pasiūlą, skatinamas mokymasis visą gyvenimą. LR finansų ministerijos duomenimis, šiam prioritetui įgyvendinti „buvo skirta apie 18,30 proc. visų BPD įgyvendinti skirtų ESF lėšų. Iki 2009 birželio 30 d. panaudota ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK – 220,040 mln. EUR iš kurių ES lėšos – 164,075 mln. EUR (100,16 proc. II prioritetui numatytų ES lėšų)“. 3 pav. pateikiama II prioriteto įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų paskirstymo 2004– 2009 m., mln. EUR. diagrama:

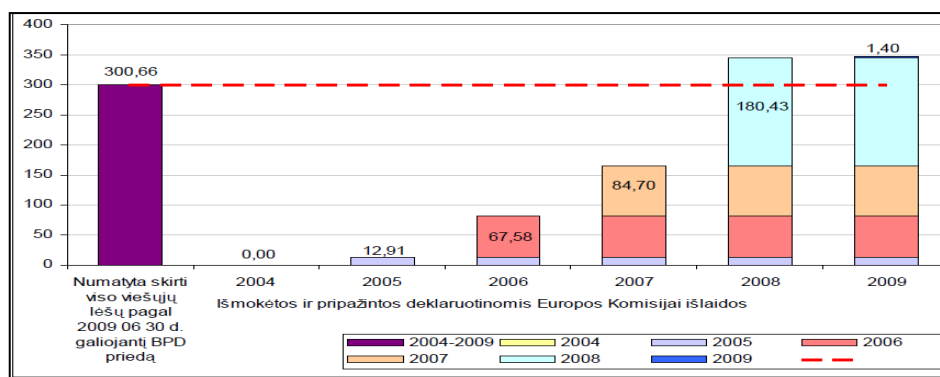
3 pav. II prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln.

EUR. Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004 – 2006 metų BPD įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą

http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_igyvandinimo_ataskaita.pdf

Iš 3 pav. pateiktos diagramos matyti, jog didžiausias II prioriteto ES lėšų panaudojimas, taip pat buvo 2007 m. ir 2008 m., numatytos lėšos buvo iki galo panaudotos ir net viršijo 0,16 %. Lėšų panaudojimą šiais metais lėmė sparčiai auganti ekonomika, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, emigracija, kuri skatino verslo ir kitas įmones dalyvauti šio prioriteto vykdomose programose.

III prioritetas. Gamybos sektoriaus plėtra. Šio prioriteto pagrindinis tikslas buvo verslo konkurencingumas, nors Lietuva pamažu tampa konkurencinga ES ir tarptautinėse rinkose, tačiau dar nepasiekė ES šalių konkurencingumo vidurkio. Šiam prioritetui įgyvendinti buvo pasitelktos šios priemonės: „tiesioginė parama verslui, verslo aplinkos gerinimas, informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra, viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“. LR finansų ministerijos duomenimis, iš viso šiam prioritetui buvo skirta 24,85 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES SF lėšų. Iki 2008 m. gruodžio 31 d. panaudota 345,623 mln. EUR paramos suma, iš jos 230,922 mln. EUR ES lėšos (103,5 proc. BPD III prioritetui numatytų ES lėšų). 4 pav. pateikiama III prioriteto įgyvendinimui panaudotų viešųjų lėšų paskirstymo 2004–2009 m., mln. EUR. diagrama:

4 pav. III prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004–2009 m., mln.

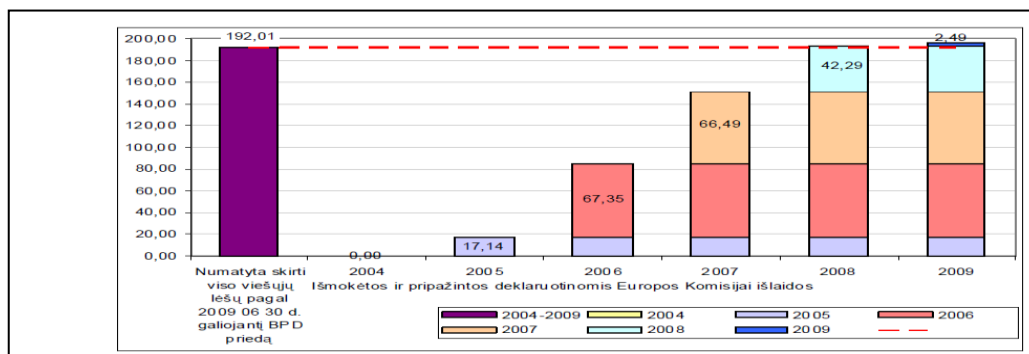
EUR

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004 – 2006 metų BPD įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_igyvendinimo_ataskaita.pdf

Pateiktoje 4 pav. diagramoje matyti, kad didžiausias III prioriteto ES lėšų įsisavinimas buvo 2008 m., kuris pasiekė net 180,43 mln. EUR. Šį panaudojimo aktyvumą lėmė ekonomikos pakilimas, išaugusi konkurencija rinkose, taip pat ES narystės įtaka eksportui „laisvas prekių ir paslaugų judėjimas“ skatino konkurenciją vidaus rinkoje. Dėl III prioriteto pagalbos Lietuvos verslo įmonės, dalyvavusios ES finansuojamuose projektuose, modernizavo savo įrangą, technologijas, išplatino gamybą, prekių ir paslaugų teikimą tapdamos konkurencingomis.

IV prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė. Šio prioriteto pagrindinis tikslas buvo investuoti į Lietuvos žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių, užtikrinant naujus pajamų šaltinius Lietuvos fiziniams ir juridiniams asmenims iš netradicinės žemės ūkio veiklos. LR finansų ministerijos duomenimis, BPD

IV prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta 15,08 proc. visų BPD įgyvendinimui skirtų ES lėšų, iš jų - EŽŪOGF skirtos lėšos sudarė 91,0 proc. BPD, ŽOFP lėšos 9,0 proc. Iki 2009 birželio 30 d. panaudota ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK – 195,758 mln. EUR parama, iš kurių ES lėšos – 133,477 mln. EUR (98,86 proc. prioritetui numatytų ES lėšų). 5 pav. pateikiama IV prioritetui įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymo 2004– 2009 m., mln. EUR. diagrama:

5 pav. IV prioriteto projektams įgyvendinti panaudotų viešųjų lėšų paskirstymas 2004– 2009 m., mln. EUR

Šaltinis: Galutinė Lietuvos 2004 – 2006 metų BPD įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą [http://www.esparama.lt/ES Paramą/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_įgyvendinimo_ataskaita.pdf](http://www.esparama.lt/ES_Paramą/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/Galutine_BPD_įgyvendinimo_ataskaita.pdf)

Iš 5 pav. pateiktos diagramos matyti, kad IV prioriteto ES paramos lėšų daugiausiai įsisavinta 2006 m. ir 2007 m. priešingai nei anksčiau analizuotuose prioritetuose. Greitą paramos įsisavinimą lėmė tai, kad kaimo vietovėse veikė ne tik BPD dokumento pagrindu, bet ir pagal Kaimo plėtros 2004–2006 m. planą vykstantys projektai. Taip pat šio prioriteto įgyvendinimui didelę reikšmę turėjo ekonomikos pakilimas, kurio metu bankai lengvai „dalijo“ paskolas, didėjanti pieno, grūdų, mėsos paklausa Lietuvoje ir užsienyje, palankesnės žemės ūkio produktų kainos žemdirbiams.

V prioritetą. Techninė parama. Techninės paramos lėšomis buvo vykdomas BPD įgyvendinimo priežiūra ir įvertinimas. Šio prioriteto tikslas buvo maksimaliai pagerinti, skatinti ir išplėsti Lietuvoje BPD poveikį, kuriam skirta 35 806 906 EUR. Iš viso pagal BPD V prioritetą buvo įgyvendintas 131 projektas.

Apibendrinant galima teigti, kad pirmasis ES finansavimo etapas (2004 – 2006 m.) Lietuvai dėl patirties stokos, ekonomikos pakilimo ir galų gale ištikusios krizės buvo didelis iššūkis. Pirmaisiais etapo metais 2004 - 2005 m. finansavimo panaudojimas buvo mažas, dėl rengiamos dokumentacijos ES struktūrinių fondų paramai gauti, skelbiamų kvietimų teikti paraiškas, atliekamų paraiškų ir projektų vertinimo, jų atrankos ir sutarčių sudarymo. Projektų vykdymas ir išlaidų deklaravimas prasidėjo tik 2006 – 2008 m. laikotarpiu.

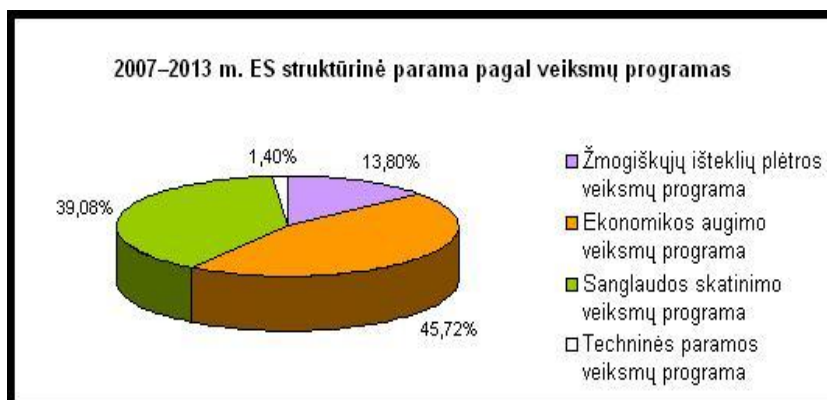

Finansų ministerija (2007) teigia, kad pinigai nors ir buvo panaudoti, „daugeliu atvejų projektų kokybė buvo prastesnė dėl skubėjimo panaudoti pinigus [...], kad ji ir žemesnio lygio institucijos per dažnai tikrinamos ir audituojamos“, nepakankamas žmogiškųjų išteklių BPD „administruojančiose institucijose, patirties trūkumas, nepakankamai geros pateiktų projektų paraiškų kokybės, mokėjimo prašymų 100 proc. tikrinimo kai kuriose BPD priemonėse (ilgai trunkantys BPD administravimo etapai (kvietimo teikti paraiškas dokumentacijos parengimas ir patvirtinimas, paraiškų vertinimas ir atranka, išlaidų tikrinimas ir deklaravimas ir kt.), su projektų įgyvendinimu susijusios priežastys, atsiradusios dėl patirties ir apyvartinių lėšų trūkumo, ilgai trunkančių viešųjų pirkimų, projektų sezoniškumo, papildomų išlaidų atsiradimo ir kiti nacionalinės teisinės bazės trūkumai“ (Katinienė, 2010).

1.2. 2007 – 2013 m. struktūrinių fondų investicijos Lietuvoje

Pasibaigus pirmajam programavimo periodui, antrojo Lietuvos 2007-2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos pagrindinis tikslas buvo skatinti šalies ūkio ir ekonomikos augimą investicijomis. Šis ES struktūrinės paramos (2007 – 2013 m.) etapo tikslas pratęsia I – etapo viziją, „kad 2015 m. Lietuva pasieks kai kurių senųjų ES šalių narių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį, trimis pagrindiniais tikslais: spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu, kurti daugiau geresnių darbo vietų, plėtoti socialinę sanglaudą“.

2007 – 2013 m. ES struktūrinė parama buvo vykdoma pagal keturias veiksmų programas, kurioms skirtas finansavimas (%) pateikiamas 6 pav.

6 pav. 2007 – 2013 m. ES struktūrinė parama pagal veiksmų programas, proc. (LR finansų ministerija, 2004 m.)

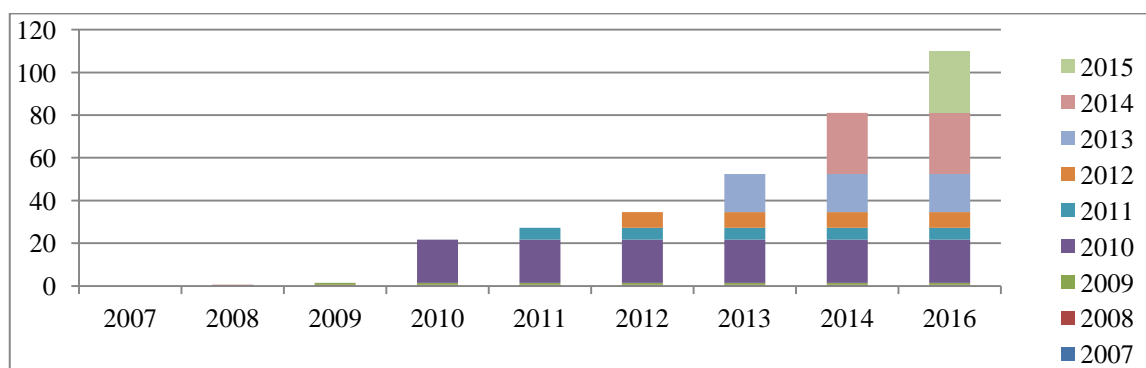
Iš 6 pav. pateiktos diagramos matyti jog didžiausia ES struktūrinės paramos dalis buvo skirta Ekonomikos augimo veiksmų programai (45,72 %) ir Sanglaudos skatinimo programai (39,08 %).

Remiantis LR finansų ministerijos duomenimis per 2007 – 2015 m. laikotarpį Strategijos tikslams įgyvendinti buvo skirta virš 7,4 mlrd. EUR ES lėšų, kuriomis buvo įgyvendinta daugiau nei 8300 projektų. Daugiausiai ES lėšų buvo skirta aplinkai ir darniam vystymuisi (16,8%), transeuropinių

tarnsporto tinklų plėtrai (16,4%) bei vietinei urbanistinei plėtrai, kultūros paveldo ir gamtos ištekliams išsaugoti, turizmo plėtrai (12,7%).

Toliau apžvelgiamos visos keturios programos antrajame (2007 – 2013 m.) ES struktūrinės paramos Lietuvai etape. Svarbu paminėti, kad šis etapas dar nėra visai pasibaigęs, todėl ES struktūrinė parama dar nėra iki galo išmokėta.

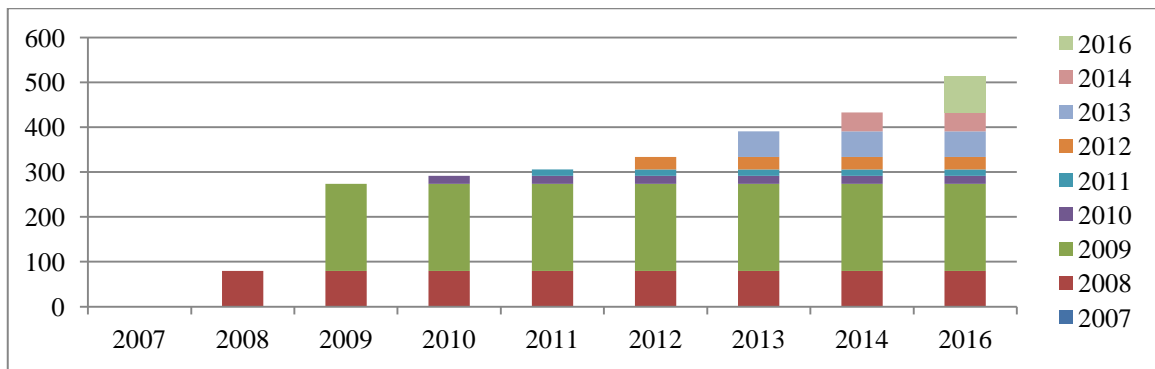
I. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. Kaip ir I etape, ES paramos strategija tęsiama – investuojama į žmogaus gebėjimus. Šia programa skatinama išlaikyti žmones darbo rinkoje, pakelti darbingo amžiaus žmonių kvalifikaciją, skatinti mokytis visą gyvenimą ir tobulinti viešąjį administravimą. Naudojantis LR finansų ministerijos barometru sudaryta ES paramos I programos 2007 - 2016 m. diagrama, kuri pateikiama 7 pav.:

7 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016)

Iš 7 pav. pateiktos diagramos matyti, kad didžiausio ES finansavimo 2007 – 2016 m. laikotarpiu Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos projektai sulaukė 2010, 2014 ir 2016 metais. 2007 – 2015 m. finansuojamuose projektuose sukurta ar išlaikyta beveik 266 tūkst. darbo vietų, tačiau tai laikina nauda, kadangi darbo vietos įsteigtos tik vykdomų projektų laikotarpiu arba kompensuoja jau esančias darbo vietas.

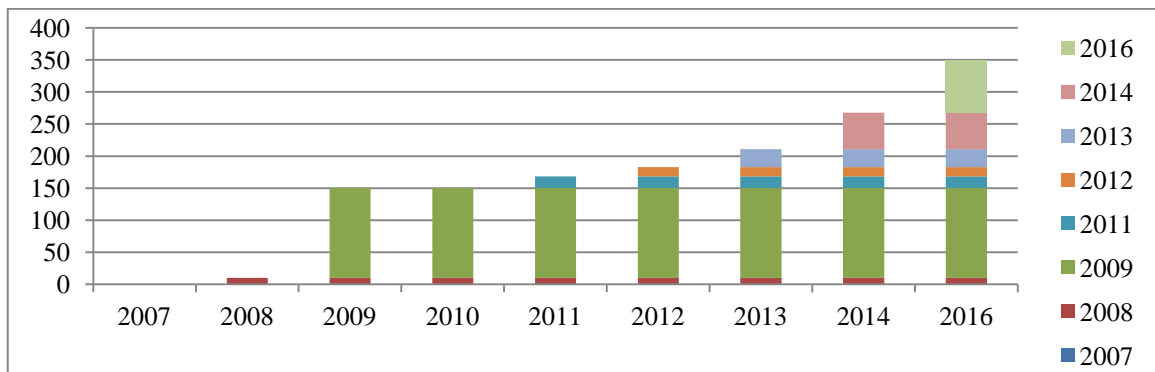
II. Ekonomikos augimo veiksmų programa. Ši programa skirta Lietuvos ekonomikos konkurencingumui didinti. Ja siekiama sudaryti palankias sąlygas smulkiam ir vidutiniam verslui ir inovacijoms, didinti pridėtinę vertę Lietuvos ūkyje ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. Naudojantis LR finansų ministerijos barometru sudaryta ES paramos II programos 2007 - 2016 m. diagrama, kuri pateikiama 8 pav.:

8 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016)

Iš 8 pav. pateiktos diagramos matyti, kad pagal šią programą didžiausios paramos panaudojimo lėšos buvo 2009 m. Šių lėšų panaudojimą lėmė ištikusi ekonomikos krizė, kurios metu ES lėšomis buvo finansuojamas smulkus ir vidutinis verslas, moksliniai tyrimai ir kitos priemonės. Atliktų vertinimų išvadose teigiama, jog 2007–2013 m. „ES struktūrinės paramos poveikis paramą gavusių įmonių konkurencingumu buvo teigiamas, tačiau šalies mastu kokybiniai pokyčiai konkurencingumo didinimo srityje vyko lėčiau“ (LR finansų ministerija, 2014).

III. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. Šia programa skatinama teikti kokybiškas ir prieinamas viešaisiais paslaugas, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę (darnus vystymasis). Naudojantis LR finansų ministerijos barometru sudaryta ES paramos Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 2007 - 2016 m. diagrama, kuri pateikiama 9 pav.:

9 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos projektams išmokėtos lėšos 2007 – 2016 m., mln. EUR (LR finansų ministerija, 2016)

Iš 9 pav. pateiktos diagramos matyti, kad didžiausia lėšų dalis buvo panaudota 2009 m. vykdant sanglaudos skatinimo veiksmų programos projektus, įvairių vykdomų energijos taupymo (pastatų modernizavimo) projektų išaugimu, užimtumo skatinimo programų atsiradimu, ekonominės veiklos skatinimu kaimo vietovėse.

IV. Techninės paramos veiksmų programa. Ši programa skirta visoms trims prieš tai apartoms programoms administruoti. Techninės paramos programai ES struktūrinių fondų paramos lėšos buvo panaudotos tolygiai, kadangi projektų administravimas vyko nuolat, nepriklausomai nuo ekonomikos fazės.

Apibendrinat šį II (2007 – 2013 m.) ES struktūrinės paramos finansavimo etapą galima teigti, jog jis buvo reikšmingas Lietuvai, prisidedamas prie ekonominio nuosmukio mažinimo per ES struktūrinės paramos (2007 – 2013 m.) projektus, tačiau numatytos veiksmų programos nebuvo visiškai įgyvendintos ir naujajame III etape (2014 -2020 m.) reikalauja tęstinumo.

1.3. 2014 -2020 m. struktūrinių fondų investicijų paskirstymas Lietuvai

Naujuoju finansiniu laikotarpiu 2014 – 2020 m. ES paramos pagrindinis iššūkis: „Kaip su mažesniais ištekliais pasiekti kuo daugiau rezultatų?“, „nedidinant finansinių išteklių kuo efektyviau kurti pridėtinę vertę ES viduje“ (Burneika, 2013). Finansų ministerijos duomenimis, šiam laikotarpiui Lietuvai skirta 6,82 mlrd. EUR, panašiai, kaip ir 2007 – 2013 m. laikotarpiu, tačiau programavimo tikslai ir principai šiek tiek skiriasi.

Šio laikotarpio prioriteto sritys, kuriančios didesnę pridėtinę vertę vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu: moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacijos, informacinių technologijų plėtra, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra, energijos efektyvumo didinimas.

Lietuvos 2014 – 2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos parengtos pagal prioritetus, kurie pateikiami 10 pav. sudarytame LR finansų ministerijos:

10 pav. 2014 -2020 m. ES fondų lėšų paskirstymas pagal veiksmų programos prioritetus, mln. EUR

Šaltinis: 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje (2016)

Kaip matome iš pateikto 11 pav. didžiausia dalis lėšų skiriama darnaus transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros plėtrai (1153,78 mln. EUR), energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimui (971,32 mln. EUR), aplinkosaugai, gamtos išteklių darniam naudojimui skatinimui (837,78 mln. EUR), o mažiausiai visuomenės poreikius atitinkančiam ir pažangiam viešajam valdymui (150,36 mln. EUR).

Ankstesniuose programų etapuose buvo sureikšmintas skiriamų lėšų panaudojimas Lietuvoje ir kitose ES šalyse, tačiau naujuoju 2014–2020 m. laikotarpiu didžiausias dėmesys skiriamas rezultatų pasiekimui, rodiklių reikšmėms. Neįvykdžius numatytų rezultatų bus vykdomas lėšų perskirstymas tarp programų, keičiami strateginiai dokumentai ir kiti teisės aktai.

2. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ REIKŠMĖ IR ĮGYVENDINIMO POLITIKA

Europos Sąjungos parama skirstoma iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kurių tikslas nuosekliai mažinti socialinius ir ekonominius išsivystymo skirtumus tarp ES šalių narių, atskirų regionų ir socialinių grupių. ES struktūrinių fondų politika literatūroje dar vadinama „sanglaudos politika“ arba „regionine politika“ priklausomai nuo struktūrinės paramos teikimo analizuojamo laikotarpio, literatūros šaltinio ar autoriaus. Šiame darbe ES struktūrinių fondų politika bus minima prieš tai išvardintais sinonimais.

ES paramos politika kilusi nuo dviejų žodžių: solidarumas ir sanglauda. Solidarumas išreiškiamas pagalba ekonomiškai ir socialiai skurdiems regionams, o sanglauda – pajamų ir turtingesnių skirtumų mažinimu tarp skurdesnių ir turtingesnių regionų.

2.1. ES struktūrinių fondų politika, jos tikslai ir principai

ES struktūrine politika siekiama mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp turtingų ir skurdžių regionų. Šios politikos svarba pasireiškė įkūrus Europos Sąjungą ir įvertinus tai, kad ne visos ES valstybės narės yra vienodo ekonominio ir socialinio pajėgumo. ES sanglaudos politika, kuri sudaro apie trečdalią ES biudžeto, siekiama įgyvendinti socialinę ir ekonominę sanglaudą, pertvarkant ir modernizuojant skurdžias ekonomines šalių situacijas, skatinat konkurenciją ES bendrijos rinkoje, mažinant regioninius skirtumus (Basile, Castellani ir Zanfei, 2008). Šiam tikslui pasiekti ES teikia paramą ekonomiškai silpnesnėms ES šalims, kurios privalo atitikti ES struktūrinės politikos tikslus atitinkančias ir įgyvendinančias priemones. ES parama „neatskiriama nuo tokių tikslų kaip, demokratijos plėtra, ūkio stiprinimas ir gyventojų socialinės gerovės užtikrinimas, ES valstybių ekonominės ir socialinės plėtros skirtumų mažinimas“ (Puidokas ir Daukaitė, 2013).

„Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos šalyse regioninė politika formavosi skirtingais periodais, tačiau daugelyje Europos šalių regioninė politika atsirado tik pastaraisiais dešimtmečiais“ (Puidokas ir Daukaitė, 2013). ES politika nuo gyvavimo pradžios patyrė daug politinių reformų. 1 lentelėje pateikiami pagrindiniai ES politikos formavimosi etapai 1957 - 2006 m.

1 lentelė. ES politikos raida 1957 – 2006 m. (Power, 2015)

Metai	Įvykiai
1957	Romos sutartyje pirmą kartą paminimi regioniniai skirtumai
1958	Sukurtas Europos socialinis fondas (ESF) ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF)
1975	Sukurtas Europos regioninės plėtros fondas (ERPF).
1986	Sanglaudos politikos pagrindu pasirašytas Europos Suvestinis aktas
1989-1993	Europos Vadovų Taryba reformuojama solidarumo fondų veiklą ir pavadina struktūriniais fondais
1993	Pasirašyta ES Maastrichto sutartis, kurioje sanglauda laikoma viena iš pagrindinių ES tikslų. Sukurtas Sanglaudos fondas (SF)
1994-1999	Edinburgo Europos Vadovų Taryba didina sanglaudos politiką 40%. Sukurta žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė (ŽOFI)
1997	Amsterdamo sutartimi patvirtinama sanglaudos svarba
2000-2006	Berlyno Europos Vadovų Taryba (1999 m) reformuoja struktūrinius fondus ir koreguoja Sanglaudos fondo veiklą. Naujos priemonės, skirtos šalims kandidatėms Centrinėje ir Rytų Europoje

1 lentelėje matyti, kad ES politikos istorija prasidėjo 1957 m. Romos sutartyje pirmą kartą paminint regioninius skirtumus, vėliau 1958 m. sukuriant Europos socialinį fondą (ESF), „kuris veikė socialinės ir užimtumo politikos srityje, nors bendrosios ES Socialinės ir užimtumo politikos tada dar nebuvo ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų“ fondą (EŽŪOGF) (Kazėnas, 2008).

1975 m. sukuriamas Europos regioninės plėtros fondas (ERPF).

1986 m. sukurtas „Struktūrinės politikos teisinis pagrindas, pasirašius Suvestinį Europos Aktą, kuriuo į Europos Bendrijos sutartį įtraukta dalis „Ekonominė ir socialinė sanglauda“ (Kazėnas, 2008). Siekiant skaidresnio ir įtakingesnio ES paramos naudojimo ir prisitaikymo prie Graikijos ir Ispanijos bei Portugalijos įstojimo į ES, 1988 m. struktūriniai fondai integruojami į viską apimančią „Sanglaudos politiką“. Prieš tai taikomos ES politikos, finansuojamos iš skirtingų ES struktūrinių fondų ir priemonių neturėjo vieningo tikslo – „ekonominės ir socialinės sanglaudos“, o veikė atskirai, siekdamos savų tikslų, todėl atsirado būtinybė sukurti ES struktūrinę politiką, kuri „struktūrizuotų iš atskirų finansinių šaltinių teikiamą paramą“ (Kazėnas, 2008).

1988 m. siekiant padidinti struktūrinių fondų teikiamos paramos efektyvumą, buvo priimti pagrindiniai struktūrinių fondų veiklą nustatantys principai. Vadovaujantis nustatytais principais buvo pradėta nauja ES Sanglaudos politikos valdymo era (Manzella, 2009):

1. Koncentravimas. Šiuo principu siekiama susikoncentruoti į ribotą kiekį tikslų, skiriant dėmesį mažiausiai išsivysčiusiems regionams ES (Gardner, 2015). „ES struktūrinių fondų parama turi būti sutelkta ES socialinės ir ekonominės sanglaudos problemoms spręsti“ (Manzella, 2009).

2. Programavimas. Šis principas remiasi strateginio planavimo ir vertinimo analize (Gardner, 2015). Juo siekiama vykdyti ilgalaikius projektus, tęsti programose numatytas strategines kryptis, kad

ES paramos teikiama nauda tam tikram tikslui turėtų tęstinumą ir efektingą projektų, programų įgyvendinimą.

3. *Partnerystė.* Šiuo principu rengiant programavimo „dokumentus bei administruojant struktūrinius fondus, glaudžiai bendradarbiaujama tarp Europos Komisijos struktūrų ir šalių narių nacionalinių, regioninių bei vietinių institucijų“ (Bachtler ir Mendez, 2007). Partnerystės principu siekiama, kad partneriai dalyvautų visuose ES paramos gavimo etapuose, nuo planavimo iki įgyvendinimo. 2012 m. sukurtas partnerystės standartas, kuris remiasi šiais principais: atvirumo, įtraukimo, skaidrumo, efektyvumo ir tarpusavio atsakomybės.

4. *Papildomumas.* Šiuo principu „struktūrinių fondų parama privalo ne pakeisti ES valstybių narių viešąsias ir kitas atitinkamas struktūrines išlaidas“, o jas papildyti (Manzella, 2009). Teikiant pagalbą konkretiems ekonomikos sektoriams, iš nacionalinių valstybių reikalaujama, kad struktūrinių fondų parama nebūtų naudojama kaip dingstis buvusias valstybės išlaidas šiuose sektoriuose „permesti“ į kitas sritis. Remdamasi šiuo principu Europos Komisija užtikrina efektyvesnę savo vykdomos politikos rezultatų kontrolę.

5. *Suderinamumas.* Šiuo principu siekiama suderinamumo tarp pačių fondų, kad regioninės politikos skiriama parama papildytų ir derėtų su ES ekonominiu valdymo, nacionalinėmis, regioninėmis ir kitomis ES vykdomomis politikomis ir instrumentais (LR finansų ministerija, 2012).

1993 m. Mastrichto sutartimi sukuriamas Sanglaudos fondas, Regionų komitetas ir įdiegiamas subsidiarumo principas. Remiantis šiuo principu, konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai juos atlikti. Užduotys turi būti perkeliamos į aukštesnį valdžios lygį tik tuo atveju, jeigu žemesnės valdžios institucijų veikla dėl užduočių pobūdžio čia būtų neefektyvi (ši nuostata siejasi su partnerystės principu). Subsidiarumo principas atsirado todėl, kad kai kurios valstybės baiminosi dėl jų centrinės valdžios įtakos susilpnėjimo savo regionams ir traktavo tai kaip grėsmę suverenitetui.

1994 – 1999 m. lėšos regioniniams fondams padidinamos dvigubai, jos sudaro trečdalį ES biudžeto.

1995 m. ES politika papildyta konkrečiu tikslu – remti retai apgyvendintas Suomijos ir Švedijos regionus. Bendras biudžetas – 168 mlrd. ekiu.

Po ilgo proceso apmąstymų ir diskusijų, 1999 m. EK įvykdė reformą, pateikdama pasiūlymus dėl ES Sanglaudos politikos ir platesnio ES biudžeto 2000 – 2006 m. laikotarpiui (Bachtler ir Mendez, 2007).

2003 m. įsigaliojo Europos Komisijos reglamentas Nr. 1059/2003, sukūręs NUTS – Teritorinę statistinių vienetų nomenklatūrą, apimančią 5 NUTS lygmenis.

2006 m. patvirtintas ES paramos reguliavimo paketas, kuris įvykdė radikalią politikos reformą nuo 1988 m. (Manzella, 2009). Jo pagrindinis tikslas buvo pristatyti strategiškesnę požiūrį taikant ES prioritetus, sutelkianti dėmesį į Lisabonos strategiją ir įtraukiant naują planavimo sistemą.

Sanglaudos politikos, ES struktūrinių fondų lėšos 2007 – 2013 m. laikotarpiui paskirstomos pagal konvergencijos, „regionų konkurencingumo ir užimtumo“, ir Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslus (Kamps, Klinger ir Martin, 2009). 2 lentelėje pateikiami ES Sanglaudos politikos instrumentai 2007 – 2013 m.

2 lentelė. ES Sanglaudos politikos instrumentai 2007 – 2013 m. (Kamps, Klinger, Martin, 2009)

Tikslai	Tinkamumas	Finansiniai instrumentai	Lėšų paskirstymas
(1) „Konvergencija“	* NUTS 2 lygio regionai, kurių BVP vienam gyventojui <75% ES vidurkio * Pereinamojo laikotarpio parama regionams, kurių BVP vienam gyventojui <75% 15 ES valstybių narių * Valstybės narės su bendruoju nacionaliniu Pajamos (BNP) <90% ES * Pereinamojo laikotarpio parama MS su BNP <90% 15 ES valstybių narių	1) Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) 2) Europos socialinis fondas (ESF); 3) Sanglaudos fondas.	81,5 %
(2) „Regionų konkurencingumas“ ir užimtumas	Visi regionai neapima konvergencijos tikslas ir pereinamojo laikotarpio paramą	ERDF ESF	16,0 %
(3) „Europos teritorinis bendradarbiavimas“	Diferencijuojama pagal tarpvalstybinio / tarpvalstybinės / intereigional bendradarbiavimas	ERDF	2,5%

Iš 2 lentelės matyti, kad Sanglaudos politikos finansavimas naudojamas šalims ir regionams, kuriems taikomi trys tikslai. (1) „Konvergencijos“ tikslas skirti paramą silpniau išsivysčiusioms šalims narėms ir regionams, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio. Šis tikslas apima apie 25 proc. ES gyventojų įskaitant ES9 šalis.

Visos kitos šalys gauna ES paramą iš fondų, pagal (2) "regionų konkurencingumo ir užimtumo tikslą - labiau išsivystę regionai, kurie neatitinka reikalavimų paramai pagal konvergencijos tikslą“ ir pereinamojo laikotarpio paramai gauti (ES taryba, 2006). Šiam prioritetui skiriama 16 proc. ES sanglaudos politikos lėšų.

Apie 2,5 proc. bendro finansavimo skirta regionams pagal (3) „Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslą“ (ES taryba, 2006). Atsižvelgiant į nuostatas, lėšos neturi viršyti 4 proc. BVP. Šis tikslas remia pasienio, valstybių ir regionų bendradarbiavimo programas, skatinančias regionus ir

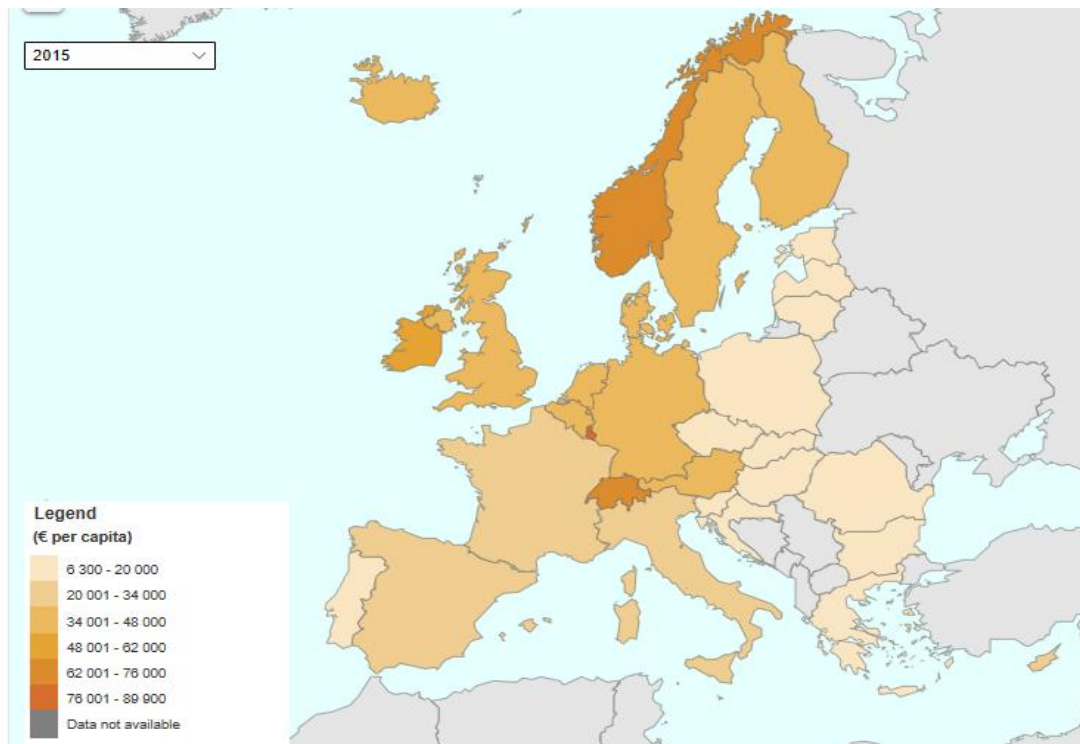
miestus visoje ES ir už jos ribų dirbti kartu bei mokytis vieniems iš kitų. Šios teritorijos silpniau ekonomiškai išsivysčiusios.

Sanglaudos tikslai įgyvendinami visoje ES teritorijoje. Remdamasi statistikos duomenimis, Komisija nustato, kuriems regionams gali būti teikiama parama. Pagal teritorinių statistinių vienetų nomenklatūrą (NUTS), Europa skirstoma į kelias regionų grupes. Regionuose, kuriems bus teikiama didelė parama prieš ES plėtrą, įgyvendinamos pereinamojo laikotarpio paramos priemonės, kad šiuose regionuose tarp dviejų programavimo laikotarpių nebūtų staigių pokyčių (LR finansų ministerija, 2012).

Lietuvos regioninė politika, kuri prasidėjo 7 – ajame dešimtmetyje perėjo keletą formavimosi etapų. 2003 m. Vyriausybės patvirtinta Lietuvos regioninės politikos strategija iki 2013 m. gali būti laikoma, ES regioninės politikos ir Lietuvos regioninės politikos sąsaja. „Strategijai įgyvendinti parengtos programos, kurioms numatytos ES struktūrinės paramos lėšos“ (Žalevičienė, 2012). „ES regioninės politikos požiūriu Lietuva laikoma vienu regionu, kurio artėjimo prie vidutinio ES ekonominio išsivystymo lygio yra siekiama“ (Valickas, 2011).

2007 – 2013 m. Lietuvos nacionalinės bendrosios strategijos tikslas – „pasiekti kai kurių ES-15 priklausančių šalių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį“ (LR finansų ministerija, 2012). Šiam tikslui pasiekti numatyti trys plėtros tikslai:

I tikslas. Spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu. Šiuo tikslu siekiama išlaikyti spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu – nepertraukiamas spartus šalies ūkio augimas yra vienas iš esminių gyvenimo gerėjimo sąlygų Lietuvoje (Rakauskienė ir Servetkienė, 2011). „Pagal šį tikslą ES struktūrinių fondų paramą gali gauti regionai, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio“ (Eurostat, 2015). Šiam tikslui yra skiriama 69,7 proc. visų ES struktūrinių fondų lėšų, siekiant sumažinti išsivystymo netolygumus tarp Lietuvos ir ES vidurkio. Lietuvai būtina išlaikyti ilgalaikį ūkio ir ekonomikos augimą, ir konkurencingumą tarptautinėse rinkose. 11 pav. pateikiamas 2015 m. ES šalių BVP vienam gyventojui žemėlapis pagal ES šalis nares.

11 pav. ES šalių BVP vienam gyventojui 2015 m. (Eurostat, 2015)

Iš 11 pav. matyti, jog BVP vienam gyventojui didžiausias Liuksemburge (89900 EUR), Šveicarijoje (73000 EUR) ir Norvegijoje (67100 EUR). Mažiausias BVP vienam gyventojui dydis Bulgarijoje (6300 EUR) ir Rumunijoje (8100 EUR). Lietuvos BVP vienam gyventojui (12900 EUR), pagal ES-28 šalių vidurkį Lietuva 21 – oje vietoje (Eurostat, 2015).

Šio tikslo viena iš vizijų buvo visateisė narystė Ekonominėje ir pinigų sąjungoje, kurią Lietuva pasiekė 2015 m. įsivedusi nacionaline valiutą – eurą ir socialinės sanglaudos skatinimas labiausiai ir mažiausiai išsivysčiusiuose regionuose.

II tikslas. Kurti daugiau ir geresnių darbo vietų. Lietuvai turinčiai ribotus aplinkos išteklius, plėtros įrankiu gali būti tik žmonės. Žmonių ištekliai, kvalifikuota darbo jėga, vienas iš svarbiausiųjų Lietuvos ūkio plėtros apribojimų, todėl svarbu skatinti užimtumo lygį Lietuvoje, įtraukiant visus darbingo amžiaus gyventojus.

III tikslas. Plėtoti socialinę sanglaudą. Sanglauda reiškia poreikį užtikrinti, kad Lietuvos gyventojai jaustųsi vienos bendruomenės dalimi ir atskiros socialinės grupės dalintųsi ekonominės plėtros nauda. Siekiant sanglaudos, privaloma užtikrinti bendrą ekonominio intereso viešųjų paslaugų prieinamumą bei kokybę, aktyvų vietinio plėtros potencialo išnaudojimą ir darnų turimų gamtinių išteklių vartojimą. Socialinės sanglaudos tikslas taip pat susijęs su ūkio augimu ir verslo konkurencingumu, nes aplinkos kokybė tampa vienu iš svarbiausiųjų ūkio konkurencingumo veiksnių, o skurdesnių teritorijų galimybės ir įvairių socialinių grupių indėlis galėtų būti geriau išnaudojamas siekiant ilgalaikės ūkio plėtros.

2010 m. patvirtintas ES strateginis dokumentas „Europa 2020“, kuriuo apibrėžtos pagrindinės ES vystymo kryptys. Analizuojant šį dokumentą, regioninė politika išlieka viena pagrindinių ES strateginių vystymo krypčių (Žalevičienė, 2012).

Dėl ES sanglaudos ateities pradėta diskutuoti jau 2007 m. Iššūkiai, su kuriais susiduria Europos regionai, laikui bėgant kinta, tad keičiasi ir politika.

2.2. ES struktūrinių fondų finansiniai instrumentai

ES politika įgyvendinama per tris Europos Sąjungos struktūrinius fondus, kurie yra pagrindinis Europos Sąjungos finansinės paramos instrumentas ir kitas lėšas, kurias tiesiogiai administruoja ES. ES struktūriniai fondai finansinėmis priemonėmis mažina ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus, skatindami atsilikusių regionų konkurencingumą. Kitos ES lėšos skiriamos kaip dotacijos ir sutartys, kurias sudaro ES institucijos norėdamos įsigyti prekių ir paslaugų, reikalingų jų veiklai (Europos parlamentas, 2014).

Nuo Europos Sąjungos įkūrimo, vykstant ES politikos pokyčiams, ES struktūrinių fondų kiekis kito. ES struktūriniai fondai Lietuvoje analizuojami atsižvelgiant į skirtingus programavimo laikotarpius. Pirmuoju programavimo 2004 – 2006 m. laikotarpiu egzistavo 4 struktūriniai fondai ir vienas atskiras, literatūros šaltiniuose vadinamas penktuoju Sanglaudos fondu:

1. Europos regioninės plėtros fondas (ERPF);
2. Europos socialinis fondas (ESF);
3. Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF);
4. Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė (ŽOPF);
5. Sanglaudos fondas.

Antruoju programavimo 2007 – 2013 m. laikotarpiu, nuo 2007 m. ES galutinai įsitvirtino teisinis terminas Sanglaudos politika, kurios tikslas – socialinė ir ekonominė politinė sanglauda (Daukaitė ir Puidokas, 2013). Dėl šios priežasties įgyvendinant socialinę ir ekonominę sanglaudą nebeliko kaimo plėtros ir žuvininkystės sričių (Kazėnas, 2008). Sanglaudos politikai įgyvendinti paliekami 3 finansiniai instrumentai:

1. Europos regioninės plėtros fondas (ERPF);
2. Europos socialinis fondas (ESF);
3. Sanglaudos fondas.

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF). Šis fondas įkurtas 1975 m. tikslingų priemonių vykdymui, regionų skirtumų mažinimui visoje bendrijoje (Baehar ir Cornelius, 2006). ERPF lėšos sudaro maždaug pusę struktūrinių fondų lėšų. Jos skirtos infrastruktūros plėtros, darbo vietų kūrimo investicijų, mokslinių tyrimų, inovacijų, taip pat ir aplinkos apsaugos veiklų ES programų rėmimui (Pellegrini, Terribile ir Tarola, 2013). ERPF investicijos (80% lėšų) pagal Europos teritorinio

bendradarbiavimo programas, privalo būti skirtos infrastruktūros plėtrai, inovacijų ir investicijų dėl naujų darbo vietų kūrimui (Kesner-Škreb, 2009).

ERPF investicijos skiriamos skurdžiausiems ES regionams, atitinkantiems šiuos regiono kriterijus:

- labiau išsivysčiusiuose regionuose bent 80 % lėšų privalo būti skiriama bent dviem iš programoje nurodytų prioritetų;
- pereinamojo laikotarpio regionams skiriama 60 % lėšų;
- mažiau išsivysčiusiems regionams - 50 % lėšų (Europos komisija, 2014).

Ypatingas dėmesys skiriamas regionams, kuriuose yra didelių ir dažnai pasikartojančių gamtinių ar demografinių kliūčių, pvz., atokiausiems šiaurės regionams, kuriuose labai mažas gyventojų tankis, taip pat saloms, pasienio regionams ir kalnuotoms vietovėms. Be to, ERPF lėšomis skatinamas ir finansuojamas tarpvalstybinis, tarptautinis ir tarpregioninis bendradarbiavimas (vadinamas Europos teritoriniu bendradarbiavimu). Europos teritorinis bendradarbiavimas sudaro sąlygas investicijoms į bendrą transporto infrastruktūrą, inovacijas ir ryšių tinklus, tarpvalstybinę prekybą, bendrą gamtos išteklių valdymą, miesto ir kaimo vietovių susiejimą ir kt. Šio bendradarbiavimo nauda jaučiama ne tik ES, bet ir kaimyniniams regionams (LR finansų ministerija, 2014).

Europos socialinis fondas (ESF). Jis seniausias iš visų struktūrinių fondų, įkurtas 1957 m. pagal Romos sutartį, siekiant pagerinti užimtumo galimybes, kelti gyvenimo lygį Europos Sąjungoje. ESF tikslas skatinti užimtumo lygio didėjimą, įsidarbinimo galimybes ir dalyvavimą darbo rinkoje, sustiprinti socialinę įtrauktį (Pellegrini ir kt., 2013). ESF fondu siekiama skatinti įvairias darbo paieškos ir mokymo veiklas: darbo paieškos orientavimo, pagrindinių įgūdžių mokymo, darbuotojų paramos ir patarimų dėl žinių konkrečiame darbe prisitaikymo (Ianacci, Cornford ir Cordella, 2009).

ESF finansuoja šias sritis:

- „įsidarbinimo galimybių plėtrą;
- švietimą ir profesinį mokymą;
- mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą;
- socialinės ekonomikos projektus;
- švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą“ (Europos komisija, 2014).

Iš ESF taip pat investuojama į projektus, kurių tikslas – kovoti su visų formų diskriminacija, į viešojo administravimo įstaigų bei viešųjų tarnybų veiksmingumą siekiant užtikrinti, kad atitinkamų institucijų veikla švietimo, užimtumo, socialinėje ir kitose politikos srityse duotų rezultatų. Iš jo lėšų papildomos valstybių narių šiems tikslams skiriamos subsidijos. Šiam fondui tenka ketvirtadalis struktūrinių fondų lėšų (LR finansų ministerija, 2014).

Sanglaudos fondas. Jis buvo sukurtas 1992 m. Maastrichto sutarties pagrindu. Sanglaudos fondu finansuojama ekologinė ir transporto infrastruktūra, atsinaujinantys energijos šaltiniai (Kesner-Škreb,

2009). Šiuo metu Sanglaudos fondas skirtas valstybėms narėms, kurių bendrosios nacionalinės pajamos (BNP), tenkančios vienam gyventojui, yra mažesnės nei 90 % ES vidurkio dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams (LR finansų ministerija, 2014). SF pagrindinis tikslas remti transeuropinio transporto tinklą (TEN-T), kuris būtinas vidaus rinkos veikimui, „palengvinti žmonių ir prekių judėjimą ES ir už jos ribų sausuma, jūra ir oru“ (Europos komisija, 2014).

Iš Sanglaudos fondo investuojama į prisitaikymą prie klimato kaitos ir rizikos prevencijas, vandens, atliekų sektorius ir miestų aplinką. Jo lėšomis taip pat gali būti remiami projektai, susiję su energijos vartojimo efektyvumu ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimu įmonėse ir viešojoje infrastruktūroje (LR finansų ministerija, 2014).

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF). Šiuo fondu buvo vykdoma bendra žemės ūkio politika. Pagal reglamentą, 2007 m. sausio 1 d. jis buvo pertvarkytas į Europos žemės ūkio garantijų fondą (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP). EŽŪGF lėšomis finansuojama tiesioginė parama ūkiams, bendros rinkos organizavimo išlaidos, informavimo ir skatinimo apie žemės ūkio produktus ir jų pardavimą ES vidaus rinkoje ir trečiosiose šalyse programos (Massot, 2016).

Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP) remia Europos kaimo plėtrą, finansuodamas kaimo plėtros programas, vykdomas ES valstybėse narėse ir regionuose. EŽŪFKP lėšomis „finansuojamas žemės ūkio ir miškininkystės sektorių konkurencingumo didinimas, agroekologinės priemonės, gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas, kaimo ekonomikos įvairovės skatinimas“ (Massot, 2016). Iš EŽŪFKP plėtrai bendrai finansuojamos finansinės priemonės – tai darnus ir efektyvus būdas investuoti į augimą, žmones, verslą ir išteklius žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuose, įskaitant kaimo plėtrą. Jomis remiamos įvairios plėtros kryptys taip sukuriant poveikį daugybei paramos gavėjų, o kartu sudaromos galimybės sugrąžintas fondų lėšas investuoti dar kartą.

Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė (ŽOPF). Jos tikslas „suderinti laivyno pajėgumus ir potencialų laimikį, siekiant mažinti žuvų išteklių poreikį ir užtikrinti žuvis sektoriui tvarią ateitį“. Šio tikslo įgyvendinimui reikalingos investicijos, norint „modernizuoti laivyną ir padaryti jį konkurencingu“, sudarant sąlygas pakrančių regionų žuvininkystės vystymui (Ojamaa, 2016).

Anksčiau Europos žuvininkystės politika buvo finansuojama taikant Žuvininkystės orientavimo finansinę priemonę (ŽOPF), 2007–2013 m. laikotarpiu – iš Europos žuvininkystės fondo (EŽF), o dabar ji finansuojama iš naujojo Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF), kurį 2014–2020 m. laikotarpiu sudaro 6,5 mlrd. Eurų (LR finansų ministerija, 2014).

Apibendrinant, 3 lentelėje pateikiamos „ES struktūrinių fondų intervencijos sritys“ (Daugėlaitė, 2013).

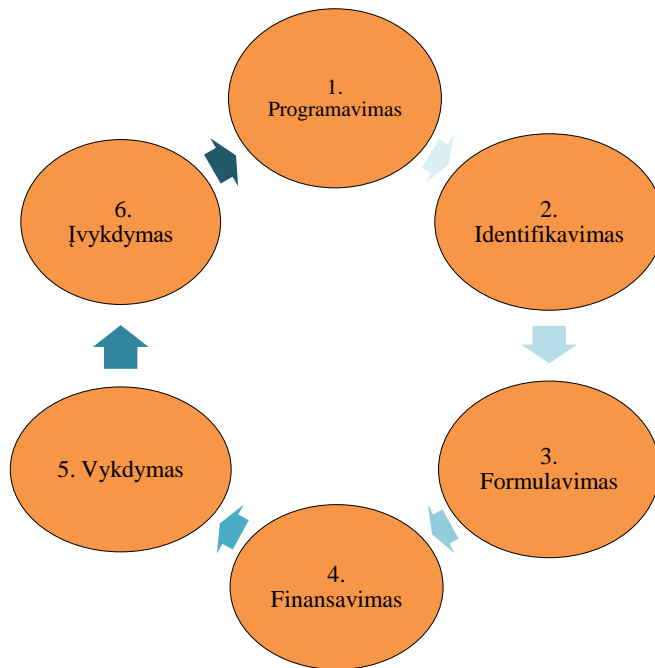
3 lentelė. ES struktūriniai fondų intervencijos sritys (Daugėlaitė, 2013)

ES struktūrinio fondo pavadinimas	Pagrindinės fondo intervencijos sritys
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Gamybos sektorius, technologijų plėtra, infrastruktūros tobulinimas, krizę išgyvenančių pramonės, žemės ūkio rajonų atgaivinimas, darbo vietų kūrimas, parama smulkiam ir vidutiniam verslui.
Europos socialinis fondas (ESF)	Darbo rinkos skatinimas; mokymasis visą gyvenimą; socialinės atskirties mažinimas; valstybės institucijų darbuotojų gebėjimų stiprinimas; tarptautinis bendradarbiavimas ir naujovės.
Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondas (EŽŪOGF)	Naujų ūkininkavimo metodų diegimas; ūkio pertvarka; kaimo vietovių plėtra ir vystymas; kaimo turizmas.
Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI)	Žuvininkystės sektoriaus pertvarka bei ekonominės veiklos perorientavimas; finansinė parama dėl ES taikomų žuvininkystės kvotų.
Sanglaudos fondas (SF)	Transporto infrastruktūros ir aplinkosaugai naudingi projektai.

Iš 3 lentelės matyti, kad ES struktūriniai fondai finansuojami pagal numatytas intervencijos sritis, pagal kurias skirstoma Europos Sąjungos parama. Šitaip yra siekiama skatinti atskirų regionų ir visos šalies socialinę ir ekonominę plėtrą, mažinti išsivystymo skirtumus tarp regionų ir „Europos Sąjungos išsivystymo vidurkio“ (Dumčius, 2003). Europos Komisija su ES šalimis sudaro partnerystės sutartis, kurių pagalba Europos komisija ir nacionalinės valdžios institucijos susitaria dėl programų ir jų prioritetų atitinkamai kiekvienai šaliai, pagal jos regiono politikos sritis.

2.3. ES struktūrinių fondų politikos įgyvendinimo etapai

ES struktūrinių fondų politika įgyvendinama vykdant projektus, kurie turi atitikti programose numatytus tikslus, prioritetus ir kitus reikalavimus. ES struktūrinės paramos finansavimas įgyvendinamas šešiais etapais - projekto ciklais. 1992 m. Europos Komisija, remdamasi loginės sistemos požiūriu, sudarė pirmąją projekto ciklo valdymo sistemą (ES komisija, 2005). Šią sistemą naudoja dauguma ES narių, prisitaikydamos prie savo šalies ES paramos įgyvendinimo politikos. Ja siekiama gerinti ES paramos valdymą. 12 pav. pateikiamas ES programų ir projektų įgyvendinimo ciklas:

12 pav. ES programų ir projektų įgyvendinimo ciklas (Europos komisija, 2015)

Iš 12 pav. pateikto ES programų ir projektų įgyvendinimo ciklo matyti, kad ES politikos įgyvendinimo ciklą sudaro šeši etapai:

1. Programavimo etape Europos Komisija veda derybas su šalimis narėmis dėl plėtros programavimo dokumentų pagrindinių prioritetų ir tvirtina planus bei programas. Taip pat nustatomi paramos prioritetai, pagrindinės intervencijos sritys, tikslai bei uždaviniai. Kitaip tariant, šiame etape nustatomos problemos bei numatomos investicijų kryptys, kurios turėtų padėti išspręst identifikuotas problemas, tačiau pačių projektų parinkimas ir jų vadyba išlieka nacionalinių ir regioninių valdžios institucijų atsakomybė. Atrinkti projektai bendrai finansuojami iš nacionalinių ir Bendrijos šaltinių. Toks lėšų pasiskirstymas leidžia papildyti valstybės skiriamas lėšas siekiant išplėsti valstybės finansines ribas. Programavimo etape rengiamas daugiamečių finansinis planas – ES Viršūnių taryba, kurią sudaro visų ES valstybių ir vyriausybių vadovai ar jų atstovai. Tai vienas svarbiausių ir daugiausia įtakos sėkmingam paramos įsisavinimui turintis etapas (ec.europa.eu, 2015), kurio metu sukuriama bendrasis programavimo dokumentas, kurio pagrindu valstybei nariai teikiama parama visą finansavimo laikotarpį.

2. Identifikavimo etape ES struktūrinę paramą administruojančios institucijos rengia ir tvirtina dokumentus, kurie nustato tvarką, veiklas ir būdus finansuojamus pagal konkrečią priemonę. Pareiškėjai šiame etape kuria projekto idėją. Projekto idėja įvertinama ar atitinka strategijoje numatytus tikslus.

3. Formulavimo etapas apima kvietimų teikti paraiškas paskelbimą ir paraiškų rengimą. Jo metu atsakingos institucijos tikrina ar įgyvendintas identifikavimo procesas, skelbia kvietimus, o pareiškėjai siekiantys gauti ES paramą teikia savo projekto idėją remiantis nustatyta tvarka ir forma.

4. Finansavimo skyrimo etape vertinamas paraiškos, sprendžiamas finansavimo skyrimas, vyksta administravimo ir finansavimo sutarčių pasirašymas. Šio etapo metu institucijos pagal iš anksto nustatytus kriterijus vertina gautas paraiškas, skiria ir tvirtina finansavimą bei kviečia pareiškėjus pasirašyti sutarčių. Įveikę šį etapą ir pasirašę finansavimo ir administravimo sutartis pareiškėjai tampa projektų vykdytojais (LR finansų ministerija, 2009).

5. Įgyvendinimo etape vykdomos projekte numatytos veiklos, siekiama iš anksto numatytų tikslų, paramos lėšų panaudojimo bei atliekama projektų įgyvendinimo priežiūra. Šio etapo metu itin svarbus tampa projektų vykdytojo vaidmuo – jie įgyvendina suplanuotas veiklas, siekia užsibrėžtų tikslų, tuo tarpu atsakingos institucijos prižiūri projektų veiklą, įgyvendinimo procesą, atlieka mokėjimus ir įgyvendinimą kitas veiklas, tokias kaip pagalba projektų vykdytojams, patikrų atlikimas ir pan. Ir nors programos įgyvendinimas deleguojamas ES valstybės narės atsakomybei, tačiau atsakomybė už lėšų tinkamą panaudojimą visada lieka Europos Komisijai. Toks delegavimas lemia, kad atitinkami ES reglamentai nustato griežtus reikalavimus ES struktūrinių fondų lėšų įgyvendinimo sistemai. Pastaroji iš esmės remiasi valdymo institucija, kuri atsakinga už konkrečios programos įgyvendinimo koordinavimą (kiekviena programa turi tokią instituciją), ir mokėjimo institucijoms (po vieną kiekvienam iš struktūrinių fondų), kurios įvertina ar ES lėšomis finansuojamos išlaidos atitinka nustatytus reikalavimus. Šiuo metu ES struktūrinių fondų įgyvendinimo struktūrai iškelti reikalavimai yra: valdymo ir mokėjimo funkcijų atskyrimas, tinkamas valdymo ir kontrolės sistemų funkcionavimas, tinkama priežiūra, vertinimo sistemos turėjimas bei gebėjimas nepažeisti kitų ES viešųjų politikų nuostatų ir taisyklių naudojantis ES struktūrinių fondų lėšomis (Nakrošis, 2003). Šiame etape nustatoma ar projekto įgyvendinimo metu patirtos išlaidos pripažįstamos tinkamomis finansuoti. Tinkamumui įvertinti atsižvelgiama į tai ar išlaidos padarytos nuo nustatyto pradinio iki paskutinio išlaidų tinkamumo termino, išleistos projekte numatytiems tikslams ir ar atitinka įvairius finansinius nacionalinių arba ES taisyklių reikalavimus. Šiame etapui keliami itin aukšti reikalavimai lėšų apskaitos, audito ir kontrolės sistemoms, todėl labai išauga ir tampa itin sudėtinga paramos administravimo sistema tiek projekto vykdytojo tiek valstybės lygiu.

6. Vertinimo etapas apima projektų bei veiksmų programos baigimą ir tikslų pasiekimo lygio įvertinimą (Paškevičienė, 2002). Šiame etape svarbiausias vaidmuo tenka atsakingoms institucijoms, kurios ir atlieka vertinimą, nustato ar tikslai pasiekti ir ar projektas laikomas tinkamai įgyvendintas. Galutinai už šį etapą atsako ir yra atsiskaitoma ES valstybėms narėms ir Europos Komisija.

Apibendrinant galima pasakyti, kad bet kokių atveju projektų galutinė vertė paaiškėja tik juos įgyvendinus. Įgyvendinimo etape grėsmių efektyvumui dar daugiau nei planavimo etape. Pirmiausia,

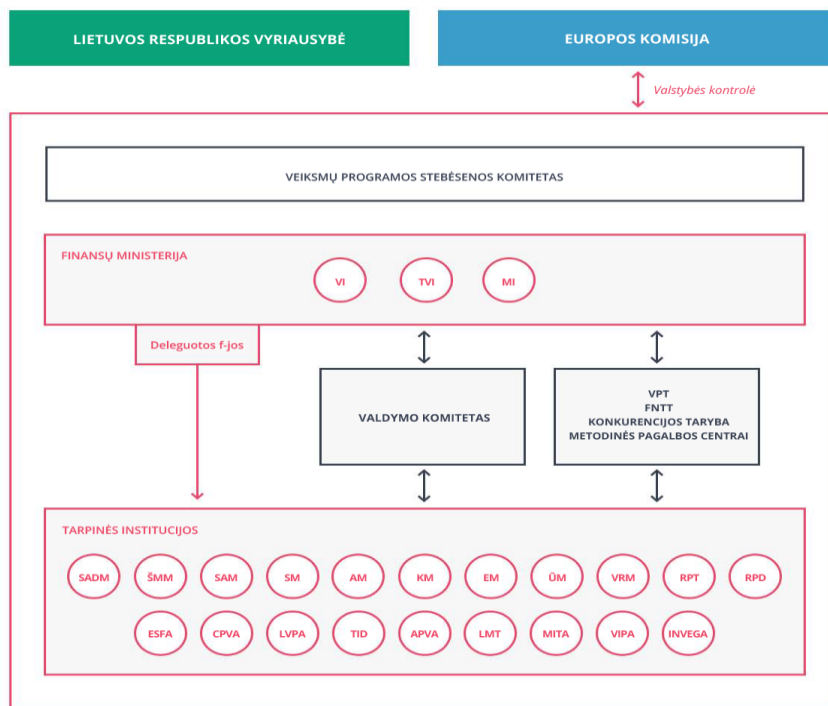
projekto teikėjai gali nesugebėti pasiekti numatytus tikslus dėl menkos kvalifikacijos ar dėl nepalankių išorinių sąlygų. Pasaulio banko nuomone finansinė parama veiksminga, jei projekto aplinkoje vyrauja protinga ekonominė vadyba, projektai stiprina institucijas ir tobulina jų politiką, pagaliau jei labiau orientuojamasi į idėjas, o ne į pinigus. Lietuvoje orientuotis į idėjas, o ne į pinigus stipriai trukdo ne tik mentalitetas, bet ir moralinės problemos.

2.4. ES struktūrinių fondų administravimo sistema Lietuvoje

Vienas iš ES struktūrinės paramos teikimo reikalavimų susikurti struktūrinių fondų valdymo ir administravimo sistemą, kuri patvirtintų „atsakomybės ir funkcijų pasiskirstymą tarp institucijų ir įgyvendintų ES struktūrinių fondų“ valdymo ir kontrolės sistemą atitinkančią ES reglamentuose keliamus reikalavimus (Laurušonytė, 2011). Finansavimas administruojamas pagal griežtas taisykles, siekiant užtikrinti griežtą lėšų naudojimo kontrolę, kad jos būtų leidžiamos skaidriai ir už jas būtų atsiskaitoma. Per 76 % ES biudžeto valdoma bendradarbiaujant su nacionalinėmis ir regioninėmis valdžios įstaigomis taikant bendro administravimo sistemą.

Kuriant 2014–2020 m. programavimo laikotarpio ES struktūrinės paramos administravimo sistemą, buvo pasinaudota 2004–2006 m. ir 2007 – 2013 m. programavimo laikotarpių sukaupta ES struktūrinės paramos administravimo patirtimi. Valdymo ir kontrolės sistema sudaryta iš 30 institucijų, pagal administravimo sritis - vadovaujančioji, tvirtinančioji, tarpinės ir audito institucijos. „ES struktūrinės paramos administravimas yra gana sudėtingas procesas, priklausantis nuo visų dalyvaujančių veikėjų, jų tarpusavio santykių bei galimos įtakos“ (Civinskas ir Laurušonytė, 2012). 13 pav. pateikia LR finansų ministerijos sudarytą ES struktūrinių fondų administravimo schemą:

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų administravimo schema

13 pav. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų administravimo schema

Šaltinis. 2014 – 2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje. Prieiga per internetą:

<http://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/projektu-igyvendinimo-schemas>

Pateiktame 15 pav. matyti, jog administravimo viršūnės yra **Lietuvos Respublikos Vyriausybė**, kuri sudaro Veiksmų programos stebėsenos komitetą, nustato prioritines sritis, kurioms bus skiriamas finansavimas Lietuvoje ir **Europos komisija**, kuri atstovauja bendriesiems ES interesams, administruodama ir įgyvendindama ES politiką.

Vadovaujančioji institucija yra Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Ji yra aukščiausio lygio institucija, atsakinga už struktūrinių fondų koordinavimą, valdymą bei įgyvendinimą. Administruojant ES struktūrinę paramą Finansų ministerija atlieka vadovaujančiosios (Veiksmų programų valdymo departamentas - VI), tvirtinančiosios (Nacionalinio fondo departamentas - TVI) ir mokėjimus atliekančios (Valstybės išdo departamentas - MI) institucijos funkcijas. „Ji teikia veiksmų programą ir sutartį tvirtinti Europos komisijai, rengia nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius ES struktūrinių fondų investicijas“ (LR finansų ministerija, 2014).

Tarpinės institucijos – valstybinės ar privačios įstaigos arba tarnybos, kurios vykdo vadovaujančiosios institucijos deleguotas užduotis. Lietuvos tarpinės institucijos, tai ministerijos ir kitos institucijos (Aplinkos ministerija, Energetikos ministerija, Kultūros ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Susisiekimo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo ir

mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Regioninės plėtros departamentas prie VRM). Jos nustato priemones prioritetams įgyvendinti, rengia ir tvirtina dokumentus, nustatančius projektų finansavimo tvarką.

Įgyvendinančios institucijos – atsakingos už ES lėšomis finansuojamų projektų atranką, jų įgyvendinimo priežiūrą, teikdamos informaciją apie projektų rengimo bei įgyvendinimo reikalavimus pareiškėjams ir projektų vykdytojams. Lietuvos įgyvendinančiosios institucijos: Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA), Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA), Europos socialinio fondo agentūra (ESFA), UAB „Investicijų verslo garantijos (INVEGA), Lietuvos mokslo taryba (LMT), Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA), Mokslo, inovacijų, technologijų agentūra (MITA), Transporto investicijų direkcija (TID), UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“ (VIPA), Regionų plėtros departamentas ir tarybos. Jos skelbia kvietimus teikti paraiškas pagal numatytas priemones.

Valdymo komitetas – padeda rengti Bendrosios valdybos posėdžius.

Viešųjų pirkimų taryba (VPT) – valstybės biudžetinė įstaiga, kuri prižiūri kaip laikomasi Viešųjų pirkimų įstatymo, ar viešieji pirkimai vykdomi teisingai ir skaidriai, taip pat analizuoja, ir teikia siūlymus Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos įgyvendinimui. Ji konsultuoja perkančiąsias organizacijas ir tiekėjus, dalyvaujančius įgyvendinat strategiją ir veiksmų programas viešųjų pirkimų atlikimo klausimais, nustačius teisės aktų pažeidimus, vertinimo išvadų kopijas teisės aktų nustatyta tvarka pagal kompetenciją teikia atitinkamoms institucijoms, saugo rengiamus ar gaunamus dokumentus, kurių reikia audito sekai užtikrinti.

Finansinių nusikaltimų tyrimų taryba (FNNT) – biudžetinė įstaiga, prižiūrinti valstybės finansų sistemą, atskleisdama nusikalstamas veikas ir kitus teisės aktų pažeidimus.

Konkurencijos taryba – valstybės biudžetinė įstaiga, saugojanti veiksmingą konkurenciją vartotojų gerovei, analizuojanti ar laikomasi sąžiningos konkurencijos Lietuvos valstybėje.

Metodinės pagalbos centrai – rengia ir tvirtina metodines rekomendacijas skirtas visiems viešųjų investicijų projektų planavimo ir įgyvendinimo etapams, konsultuoja ir moko projektų vykdytojus, kaupia ir skleidžia bendradarbiavimo patirtį, tai: IVPK, Energetikos agentūra, CPVA, Būsto energijos taupymo agentūra (Dilba, 2014).

Svarbu paminėti tai, kad skirtingais programavimo laikotarpiais (2004 – 2006; 2007 – 2013; 2014 – 2020) ES struktūrinės administravimo schema skyrėsi. I programavimo laikotarpiu (2004 – 2006 m.) vadovujančioji institucija „buvo atsakinga už BPD administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą programos lygmenyje,“ o įgyvendinančioji institucija už priskirtų BPD priemonių administravimą projektų lygmenyje, todėl nebuvo aiškiai apibrėžta kaip tarpinėms ir įgyvendinančiosioms institucijoms deleguojamos dalis vadovujančiosios institucijos funkcijų. Taip pat įgyvendinančių institucijų nuomone trūko bendradarbiavimo su vadovujančiąja institucija,

dalinantis patirtimi ir siekiant produktyvesnių santykių (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2007).

II ES struktūrinės paramos etapu (2007 – 2013 m.) „vadovaujančioji institucija savo funkcijas, susijusias su projektų priežiūra ir kontrole“, delegavo įgyvendinančiosioms institucijoms. Tarpinę instituciją Žemės ūkio ministeriją pakeitė Vidaus ir reikalų ministerija, o įgyvendinančių institucijų sąrašė nebeliko nacionalinės mokėjimo agentūros (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2007).

Finansų ministerijos 2014 m. atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenimis, ES projektų administravimo sistema 2007-2013 m. buvo aiškesnė nei I programavimo laikotarpiu, griežta, bet teisinga. Brožaičio (2014) teigimu, tai lėmė gerėjantis bendras jos įvaizdis, aiškesnės pagrindinės administravimo taisyklės ir principai. Administravimo sistemos trūkumais dažniausiai buvo laikomas didelis kiekis dokumentų, sudėtingų ataskaitų pildymas ir viešųjų pirkimų organizavimas, todėl naujausiu, III ES struktūrinės paramos etapu (2014 – 2020 m.) supaprastinamos administravimo sistemos:

- centralizuojama valdymo ir kontrolės sistema, paliekant vieną vadovaujančiąją instituciją, aiškiai deleguojant funkcijas, standartizuojamos programų taisyklės ir procedūros;
- rengiamas projektų srautas, rengiant kokybiškus strateginius ir techninius dokumentus, centralizuojama projektų administravimo sistema;
- supaprastinamas projektų administravimas, taikomi išlaidų supaprastinti ir lankstūs išlaidų apmokėjimų būdai, sutrumpinami projektų vertinimo ir mokėjimų prašymų nagrinėjimo terminai;
- įdiegiamos elektroninės sistemos, kuriomis teikiamos elektroninės paraiškos ir mokėjimų prašymų formos (LR finansų ministerija, 2016).

ES administravimo sistemos nuolatinis tobulinimas parodo, kad ES paramos panaudojimas svarbus procesas šaliai. Lietuva vykdo griežtą kontrolę ES struktūrinių fondų projektų priežiūroje ir investicijose. ES šalių lyginamojoje analizėje, Lietuva yra viena iš detaliausiai ir griežčiausiai viešuosius pirkimus reglamentuojančių ES narių (Brožaitis, 2015).

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Lietuvai nuo 2004 m. įstojus į ES teikiama ES struktūrinė parama. Struktūrinė parama teikiama pagal atskiras veiksmų programas (2004-2006, 2007-2013, ir 2014-2020 m.), aptartas pirmame skyriuje, struktūrinių fondų pagalba, išanalizuotų antrame skyriuje.

Siekiant kuo efektyviau įsisavinti ir panaudoti ES struktūrinių fondų paramos lėšas šalies ūkio augimui ir ekonomikai, numatyti tinkamas strategijas kitiems finansavimo etapams, būtina nuolat analizuoti ES struktūrinių fondų įtaką šalies makroekonominiams rodikliams. Šio **tyrimo pagrindinė problema** yra kokią įtaką – teigiamą ar neigiamą – turėjo ES struktūrinių fondų investicijos Lietuvos makroekonominiams rodikliams 2008 – 2014 m.

Tyrimo imtis ir eiga. Tyrimo imtis – 7 metai: t.y. 2008 - 2014 m. Tyrimo laikotarpis pasirinktas atsižvelgiant į antrąjį 2007 – 2013 m. ES paramos programos etapą ir sekančius metus po jo, kadangi Europos Sąjungos paramos įsisavinimo procesas griežtai kontroliuojamas ir turi atitikti teisės aktuose nustatytus reikalavimus, ES parama pirmais programavimo metais nemokama, o programavimo laikotarpiui pasibaigus, ES lėšos įsisavinamos dar sekančius metus po jo.

Taip pat tyrime analizuojamos ES struktūrinės paramos išmokėtų lėšų sumos 2014 m. neįvardijamos, kaip ES struktūrinės paramos lėšų išmokėjimo sumažėjimas, kadangi analizuojamam 2007 – 2013 m. paramos laikotarpiui skirti ES paramos likučiai išmokami 2014 metais. Makroekonominiai rodikliai pasirenkami atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje analizuojant šalies ekonomikos situaciją, regiono ekonominę padėtį pasitelkiamus makroekonominis rodiklius, kurie nustato šalies ekonomikos raidos perspektyvas. ES struktūrinės paramos poveikiui ištirti tyrime analizuojami šie pagrindiniai šalies makroekonominiai rodikliai:

- Šalies BVP;
- Išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui;
- Tiesioginės užsienio investicijos;
- Grynasis prekių ir paslaugų eksportas;
- Vidaus vartojimas: namų ūkio išlaidos;
- Vidaus vartojimas: valdžios sektoriaus išlaidos;
- Užimtumo rodikliai.

Šie rodikliai pasirinkami atsižvelgiant į Europos Sąjungos struktūrinių fondų reikalaujamas pasiekti makroekonominis rodiklių reikšmes, tinkamas veiksmų programoms įgyvendinti.

Skaičiavimams atlikti naudojami statistinės analizės metodai: koreliacijos koeficientas (r), determinacijos koeficientas (r^2) ir tiesinės regresijos lygtis. ES struktūrinės paramos ryšio su makroekonominiais rodikliais stiprumas nustatomas naudojant koreliacijos koeficientų reikšmių skalę, kuri pateikta 4 lentelėje:

4 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė (Čekanavičius ir Murauskas, 2014)

Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
-1	nuo -1 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,2	nuo -0,2 iki 0	0	nuo 0 iki 0,2	nuo 0,2 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 1	+1

Koreliacijos koeficientas parodo ryšio stiprumą, bet neduoda lygties, todėl norint parodyti, kaip yra susiję kintamieji naudojama tiesinės regresijos lygtis, pagal formulę:

$$Y = b_0 + b_1 X$$

Y - priklausomasis kintamasis, šiame tyrime makroekonominis rodiklis;

X - nepriklausomasis kintamasis, šiame tyrime išmokėtos ES struktūrinių fondų lėšos;

b_0 - pradinis priklausomojo kintamojo dydis;

b_1 – krypties koeficientas, šiame tyrime parodantis kaip ES struktūrinių fondų išmokėtos lėšos įtakoja atitinkamą makroekonominį rodiklį.

Jei determinacijos koeficientas (r^2) < 0,20 taikoma prielaida, jog modelis nelabai tinkamas (Čekanavičius, 2014) ir tiesinės regresijos lygtis netaikoma.

Skaičiavimai atliekami Microsoft Office paketo Microsoft Excel programos įrankiais ir SPSS Analyze paketu. Tyrime pateikiamos SPSS Analyze – Regression- Linear apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientų įverčiai, nustatomos tiesinės regresijos lygtys.

4. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIO LIETUVOS MAKROEKONOMIKOS RODIKLIAMS TYRIMO REZULTATAI

2007 – 2016 m. laikotarpiu šalies ekonomikoje įvyko daug pasikeitimų. Lietuvai esant pakilimo bangoje, nuo 2008 m. antro pusmečio prasidėjo ekonomikos nuosmukis, kurio atsigavimas pradėtas justis tik 2010 m. Sparčiai augantis šalies ūkis ir ekonomika padėjo Lietuvai siekti užsibrėžto tikslo 2015 m. tapti Euro zonos nare ir įsivesti nacionaline valiutą – eurą. Stabilizuoti ekonomikos nuosmukį padėjo ir 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos investicijos Lietuvai. Siekiant įvertinti kokią įtaką Lietuvos ekonomikai padarė ES struktūrinių fondų parama, būtina išanalizuoti pagrindinius šalies ūkio rodiklius 2008 – 2014 m. Atliekant tyrimą naudojami 5 lentelėje pateikti rodikliai.

5 lentelė. Makroekonominių rodiklių kaita 2008-2014 m.

Rodikliai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Išmokėta ES struktūrinė parama, mln. EUR	182,1	878,2	1053,1	1106,9	1100,0	1146,0	1000,4
Įmokos į ES biudžetą, mln. EUR	329,2	322,3	269,1	302,0	342,7	404,8	384,7
BVP vienam gyventojui to meto kainomis, mln. EUR	10223	8516	9049	10328	11162	11834	12478
Išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui, mln. EUR	9118,1	3332,2	5044,9	6791,8	6460,9	6755,2	6843,6
Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	9190,6	9206,2	10030,8	11028,9	12100,6	12719,9	12746,5
Grynasis prekių ir paslaugų eksportas, mln. EUR	18682,3	13989,7	18313,9	23455,1	27220,1	29387,9	29599,4
Vidaus vartojimas: namų ūkio išlaidos, mln. EUR	21182,7	18280,2	17882,0	19471,4	20690,4	21791,5	22761,9
Vidaus vartojimas: valdžios sektoriaus išlaidos, mln. EUR	6100,8	5179,8	5563,4	5737,3	5830,4	5927,9	6192,7
Valdžios sektoriaus skola mln. EUR	4762,1	7528,5	10150,4	11629,2	13264,1	13550,0	14825,0
Užimtumo lygis 15 - 64 metų, proc.	64,4	59,9	57,6	60,2	62,0	63,7	65,7
Vidutinis bruto darbo užmokestis, EUR/mėn.	623,2	595,5	575,8	592,5	615,1	646,3	677,4

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

Iš pateiktos 5 lentelės matyti, jog analizuojamu laikotarpiu dauguma rodiklių nuo 2008 – 2009 m. didėjo, o 2010 m. rodiklių reikšmės buvo mažiausios, nes pasireiškė ekonomikos nuosmukio

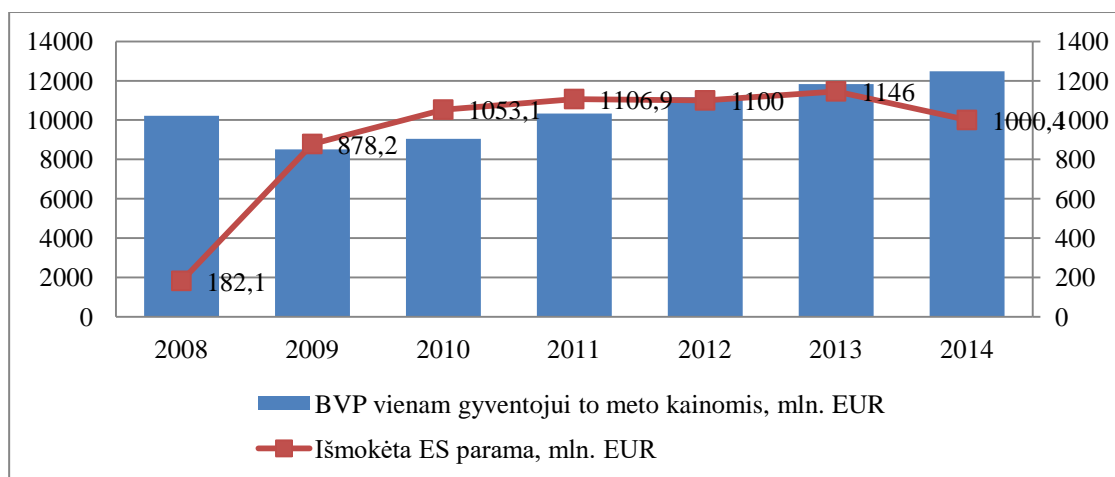

padariniai. Nuo 2010 m. pamažu atsigaunant ekonomikai matomas rodiklių padidėjimas, išskyrus nedarbo lygį, jis kito priešinga linkme.

4.1. Įtaka BVP lygiui

Kaip jau minėta antrame skyriuje, ES paramos dydis priklauso nuo BVP vienam gyventojui. Skirstant ES paramą šalims, naudojamas tos šalies BVP vienam gyventojui rodiklis.

Remiantis statistikos ir LR finansų ministerijos duomenimis sudaryta BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES struktūrinės paramos pokyčių Lietuvoje 2008 – 2014 m. diagrama, kuri pateikiama 14 pav.

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

14 pav. BVP vienam gyventojui to meto kainomis ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 – 2014 m.

Pateiktoje 14 pav. diagramoje nuo 2009 m. matomas stabilus BVP augimas, kuris 2012 m. pasiekė 2008 m. lygį, kuomet Lietuvos ekonomikoje vyravo augimo fazė. Didėjant išmokėtai ES paramai mln. EUR, didėjo ir BVP to meto kainomis. 16 pav. sudaryta diagrama tik II programavimo laikotarpiui 2007 – 2013 m. todėl paramos mažėjimas 2014 m. nelaikomas ES struktūrinės paramos lėšų skyrimo sumažėjimu, kadangi analizuojamo 2007 – 2013 m. paramos laikotarpio paramos likučiai išmokami 2014 metais.

ES struktūrinės paramos įtaka jaučiama ir pasibaigus programavimo laikotarpiui ar įvykdžius atitinkamą projektą. ES paramos lėšų pagalba įsigytas ilgalaikis turtas t.y. pastatai, infrastruktūros statiniai, kompiuterinė technika, mašinos ir įrenginiai ir kitas ilgalaikis turtas, taip pat investicijos į inovacijas, modernizavimą ir žmogiškuosius išteklius turi išliekamąją vertę, kuri pasibaigus finansavimo laikotarpiui vis dar, nors ir mažesniais tempais, didina šalies BVP rodiklį (nusidėvėjimo sąnaudomis ir kitais veiksniais).

Ryšio stiprumui nustatyti tarp BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 6 lentelėje:

6 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,221 ^a	,049	-,142	362,00043

a. Prognozės: (Konstanta), BVP vienam gyventojui

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 6 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,221$, pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014)=0,049$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,049 < 0,2$, todėl modelis nelabai tinkamas, tai parodo ir standartinė regresijos paklaida, kuri lygi 362,00043.

Norint ištirti realų ryšį taro BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai.

BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,851 ^a	,724	,631	63,84914

a. Prognozės: (Konstanta), BVP vienam gyventojui

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 7 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,851$, pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES struktūrinės paramos stiprus. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013)=0,724$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,724 > 0,2$, modelis tinkamas ir paaiškina 72 % priklausomojo kintamojo sklaidos, todėl sudarytas regresinis modelis, kuris pateiktas 8 lentelėje:

8 lentelė. Tiesinės regresijos modelio BVP vienam gyventojui ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
	B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
	1 (Konstanta)	403,534	234,873				1,718
BVP vienam gyventojui	,064	,023	,851	2,802	,068	-,009	,137

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš apskaičiuotos ir pateiktos 8 lentelės matyti, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0=403,534$ ir $b_1=0,064$, tiesinės regresijos lygtis:

Išmokėta ES parama=403,534+0,064*BVP vienam gyventojui

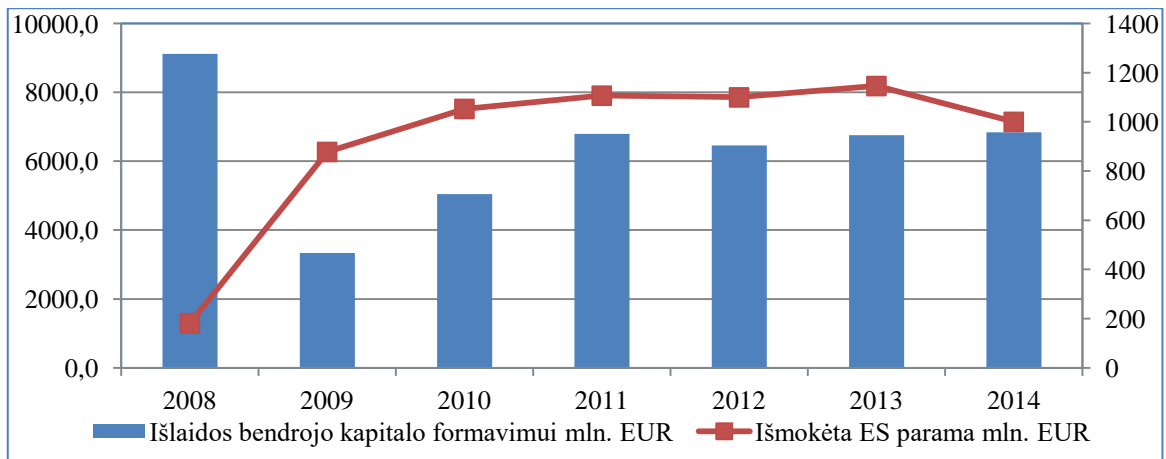
Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklovimo intervalai: $b_0=(-343,936;1151,004)$ ir $b_1=(-0,009;0,137)$. Pateiktoje 8 lentelėje $p=0,068$ (turėtų būti $p<0,05$), regresorius statistiškai mažai reikšmingas, modelį reikėtų tobulinti.

Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, jog ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką Lietuvos bendrojo vidaus produkto augimui ekonomikos atsigavimo laikotarpiu, tačiau ES parama nebuvo pagrindinis rodiklis gelbėjantis nuo ekonomikos nuosmukio. Analizuojamu laikotarpiu 2009-2013 m. ES struktūrinė parama turėjo stiprų ryšį su Lietuvos BVP, tačiau regresinio modelio patikimumas viršija 0,05, todėl modelį reikėtų tobulinti.

4.2. Poveikis bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidoms

Bendrojo kapitalo formavimas šalies mastu yra viena iš bendrojo vidaus produkto (BVP) sudedamųjų dalių (Vainienė, 2005). Bendras kapitalo formavimas, tai ilgalaikio turto ir atsargų įsigijimo vertė per tam tikrą laikotarpį, atėmus per tą laikotarpį parduoto turto vertę. ES paramos didelė dalis investicijų įsisavinama per ilgalaikio ir trumpalaikio turto įsigijimą.

LR finansų ministerija po pirmojo ES programavimo laikotarpio (2004 – 2006 m.) atlikus ES struktūrinės paramos vertinimus padarė išvadą, jog pagrindinio kapitalo trūkumas trukdo Lietuvos ūkio augimui, tad II programavimo laikotarpio (2007-2013) strategijoje buvo numatytas pagrindinio kapitalo didinimas. 15 pav. pateikta išlaidų bendrojo pagrindinio kapitalo ir išmokėtos ES struktūrinės paramos pokyčių Lietuvoje 2008 - 2014 m. diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

15 pav. Išlaidų bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Pateiktame 15 pav. matyti, jog išlaidos bendrojo kapitalo formavimui analizuojamu laikotarpiu, išskyrus ekonominės krizės laikotarpį, didėjo. Išlaidų didėjimą sąlygojo ir ES vykdomų materialinių investicijų projektai. Analizuojant II programavimo etapą 2007 – 2013 m. daugiau nei 75 proc. visos analizuojamos paramos atiteko materialinėms investicijoms ir ekonomikos nuosmukio laikotarpiu ES struktūrinių fondų investicijos buvo vienas iš pagrindinių valstybės investicinių projektų (VIP) finansavimo šaltinis, kuris tuo metu „kompensavo“ valstybės lėšų trūkumą. Materialinės investicijos ypač pasireiškė statybų sektoriui, modernizuojant švietimo, sveikatos ir kitas įstaigas.

Naudojantis SPSS Analyze paketu, ryšio stiprumui nustatyti bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai ir pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,512 ^a	,262	,114	318,82849

a. Prognozės: (Konstanta) Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 9 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,512$, pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos vidutinis. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014) =0,262$, tai reiškia, kad

determinacijos koeficientas $0,262 > 0,2$, todėl modelis tinkamas. Toliau nustatytas kintamųjų ryšio statistinis reikšmingumas, kuris pateiktas 10 lentelėje.

10 lentelė. Kintamųjų, bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.

Modelis	Kvadratų suma	df	Vidutiniai kvadratai	F	Sig.
1 Regresija	180471,148	1	180471,148	1,775	,240 ^b
Liekamasis	508258,041	5	101651,608		
Iš viso	688729,189	6			

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

b. Prognozės: (Konstanta), Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos

Iš 10 lentelės matyti, jog F kriterijaus $p = 0,24$. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų koeficientas regresijos modelyje statistiškai skiriasi nuo 0,05, todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

Norint ištirti realų bendrojo pagrindinio kapitalo ir išmokėtos ES paramos ryšį atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,966 ^a	,934	,912	31,22569

a. Prognozės: (Konstanta) Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 11 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,966$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos stiprus. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013)=0,934$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,934 > 0,2$ modelis tinkamas, todėl sudaromas regresinis modelis, kuris pateiktas 12 lentelėje.

12 lentelė. Tiesinės regresijos modelio bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
	B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
1 (Konstanta)	670,405	60,983		10,993	,002	476,331	864,480
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos	,068	,010	,966	6,510	,007	,035	,101

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš pateiktos 12 lentelės matyti, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0=670,405$ ir $b_1=0,068$, tiesinės regresijos lygtis:

Išmokėta ES parama = $670,405 + 0,068 \cdot \text{Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidos}$

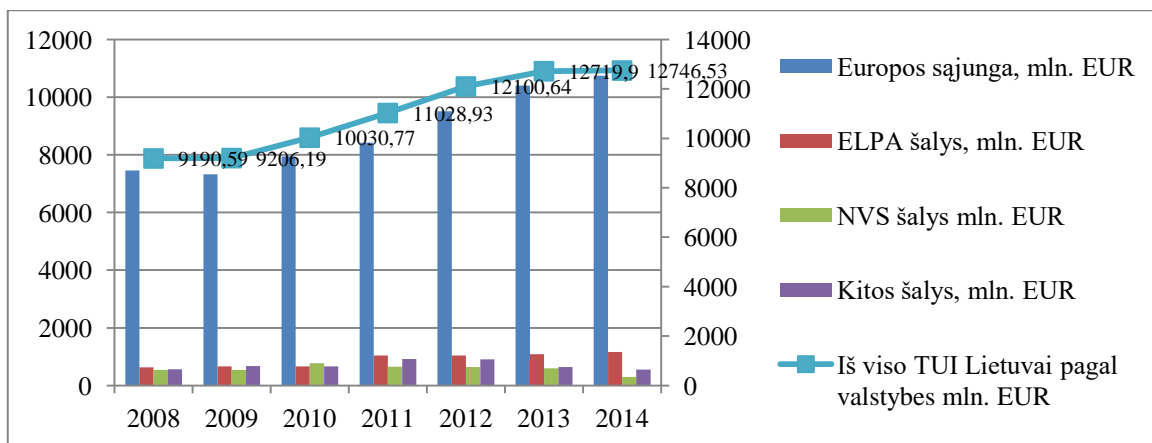
Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklovimo intervalai: $b_0=(476,331;864,480)$, $b_1=(0,035;0,101)$. Pateiktoje 12 lentelėje $p=0,007$, ($p<0,05$), todėl regresorius statistiškai reikšmingas.

Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, kad ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos 2009-2013 m. darė teigiamą įtaką bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidoms, ryšys tarp kintamųjų buvo stiprus.

4.3. Poveikis tiesioginėms užsienio investicijoms

Atsižvelgiant į didėjančią globalizaciją, kai politiniai ir ekonominiai technologiniai barjerai sparčiai nyksta pasaulyje, šalies gebėjimas dalyvauti pasaulinėje rinkoje yra svarbus rodiklis jos veiklos rezultatams ir konkurencingumui. Norint išlikti konkurencinga, šiuolaikinius verslo santykius reikalinga plėtoti toliau už šalies ribų – tarptautinėse rinkose, keičiantis prekėmis ir paslaugomis. „**Tiesioginės užsienio investicijos (TUI)** – tai investicijos, į rinką ateinančios iš kitų valstybių užsienio fiziniams ir juridiniams asmenims šalyje įsigijus ilgalaikį turtą: žemes, pastatus, įrenginius, įmonių akcijas“ (LR finansų ministerija, 2007). Tiesioginės investicijos yra ne tik įsigijimas nuosavo kapitalo, bet ir tolesni kapitalo sandoriai tarp užsienio investuotojo ir vidaus dukterinių įmonių.

Tiesioginių užsienio investicijų pagalba kuriamos naujos darbo vietos, didinama darbuotojų kvalifikacija, tobulinamos technologijos, kuriamos inovacijos ir eksporto plėtra. Pagrindinis ES regioninės plėtros rodiklis yra užsienio investicijos. 16 pav. pateikta tiesioginių užsienio investicijų, jų struktūros pagal šalis ir išmokėtos ES struktūrinės paramos pokyčių Lietuvoje 2008 - 2014 m. diagrama:

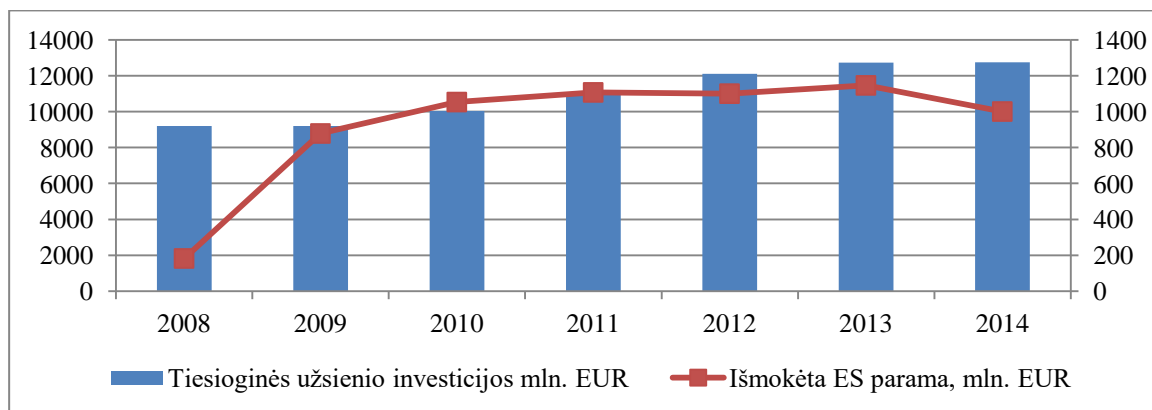

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

16 pav. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvai 2008 - 2014 m. pagal valstybes struktūra mln. EUR

Iš 16 pav. pateiktos diagramos matyti, jog analizuojamu laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje didėjo. Didžiausią investicijų dalį sudarė ES šalys, tai vienas iš rodiklių parodančių Lietuvos ES narystėje naudą, Lietuvos konkurencingumo didinimą. Laisvas prekių ir paslaugų judėjimas didina tiesiogines užsienio investicijas. Tiesioginių užsienio investicijų mažėjimą iš NVS šalių lėmė Rusijos embargas, Ukrainos konfliktas.

17 pav. pateikta tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos pokyčių Lietuvoje 2008 - 2014 m. diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

17 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Pateiktame 17 pav. matyti, jog analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinė parama ir tiesioginės užsienio investicijos didėjo. ES struktūrinės paramos 2007 m. – 2013 m. veiksmų programos pagalba tiesioginės užsienio investicijos buvo skatinamos remiant infrastruktūros plėtrą, teikiant subsidijas

užsienio įmonių investicijoms Lietuvoje į gamybos įrenginius ir subsidijuojant užsienio įmonių investicijas, investuojančias į gamybą, paslaugas, darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 13 lentelėje:

13 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,634 ^a	,402	,282	287,04428

a. Prognozės: (Konstanta), Tiesioginės užsienio investicijos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 13 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,634$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos vidutinis. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014)=0,402$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,402 > 0,2$, tad modelis tinkamas. Toliau nustatomas kintamųjų ryšio statistinis reikšmingumas, kuris pateikiamas 14 lentelėje.

14 lentelė. Kintamųjų tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.

Modelis		Kvadratų suma	df	Vidutiniai kvadratai	F	Sig.
1	Regresija	276757,103	1	276757,103	3,359	,126 ^b
	Liekamasis	411972,086	5	82394,417		
	Iš viso	688729,189	6			

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

b. Prognozės: (Konstanta), Tiesioginės užsienio investicijos

Iš kintamųjų ryšių statistinio reikšmingumo 14 lentelės matyti, jog F kriterijaus $p = 0,126$. Tiesioginių užsienio investicijų koeficientas regresijos modelyje statistiškai skiriasi nuo 0,05 (turėtų būti $p < 0,05$), todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

Norint iširti realų ryšį tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 15 lentelėje.

15 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,867 ^a	,752	,669	60,46290

a. Prognozės: (Konstanta), Tiesioginės užsienio investicijos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 15 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,867$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos stiprus. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013)=0,752$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,752 > 0,2$ modelis tinkamas, todėl sudaromas regresinis modelis, kuris pateikiamas 16 lentelėje.

16 lentelė. Tiesinės regresijos modelio tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis		Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
		B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
1	(Konstanta)	360,317	232,439		1,550	,219	-379,408	1100,042
	Tiesioginės užsienio investicijos	,063	,021	,867	3,017	,057	-,003	,130

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš apskaičiuotos regresijos koeficientų 16 lentelės matome, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0=360$ ir $b_1=0,063$, todėl tiesinės regresijos lygtis:

Išmokėta ES parama = 360,317 + 0,063 * Tiesioginės užsienio investicijos

Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklovimo intervalai: $b_0=(-379,408; 1100,042)$, $b_1=(-0,003; 0,130)$. Pateiktoje 16 lentelėje $p=0,057$, todėl regresorius statistiškai reikšmingas.

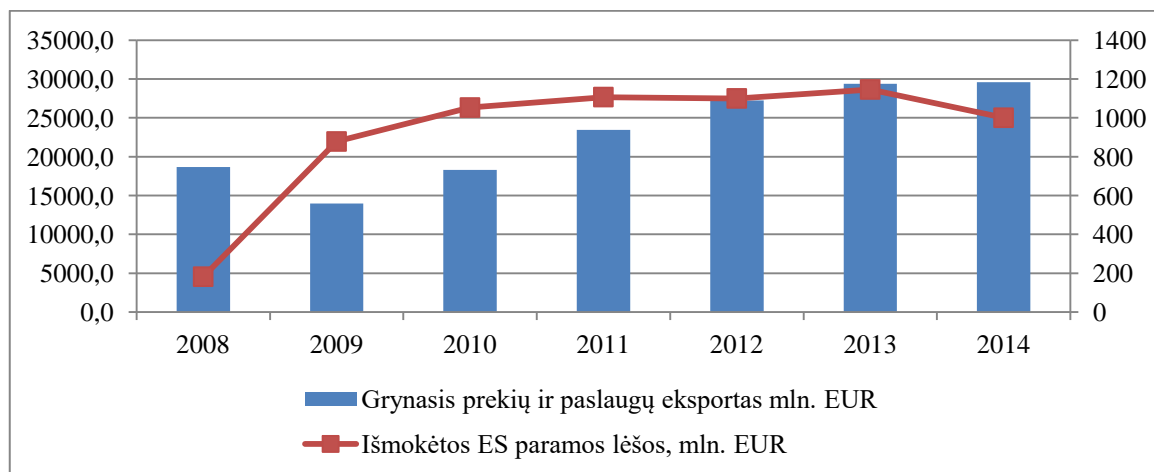
Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, jog ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką tiesioginėms užsienio investicijoms 2009-2013 m. turėdamos stiprų ryšį.

4.4. Įtaka grynajam prekių ir paslaugų eksportui

Grynasis prekių ir paslaugų eksportas, tai importo ir eksporto skirtumas. Vienas iš 2007–2013 m. veiksnių programų strateginio konteksto rodiklių susijęs su eksporto skatinimu. Rengiant Strategiją ir programas buvo prognozuojama, kad „lietuviškos kilmės prekių eksportas, išskyrus rafinuotus naftos produktus“, augs nuo 51,8 iki 60 proc. 2005-2015 m. laikotarpiu. Šis rodiklis pasiektas 2010 m. ir

išsilaikė iki 2015 m. Kelios 2007–2013 m. veiksmų programų priemonės, susijusios su įmonių produktyvumo didinimu („Lyderis LT“, „E-verslas LT“, „Procesas LT“), verslumo skatinimu ir investicijų pritraukimu („Naujos galimybės“, „Invest LT-2“, „Asistentas-1“, „Asistentas-3“) bei inovacijų sklaidos ir tinklų veiklos skatinimu („Inoklaster LT“), tiesiogiai prisidėjo prie lietuviškų prekių ir paslaugų eksporto didinimo (LR finansų ministerija, 2015).

18 pav. pateikiama grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos dinamikos diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

18 pav. Grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Iš 18 pav. pateiktos diagramos matyti, jog grynasis prekių ir paslaugų eksportas analizuojamu laikotarpiu augo. Spartus eksporto augimas 2009 – 2013 m. padėjo Lietuvai atsigauti po ekonomikos nuosmukio. 2014 m. paskelbtas Rusijos embargas nesužlugdė Lietuvos eksporto rinkos, o paskatino ieškotis naujų rinkų. ES struktūrinė parama prisidėjo prie eksporto didinimo apimčių projektų pagalba, skatinančių verslo ir investicijų pritraukimą, inovacijų sklaidą.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 17 lentelėje:

17 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,464 ^a	,215	,058	328,86170

a. Prognozės: (Konstanta), Grynasis prekių ir paslaugų eksportas

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 17 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,464$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp gryno prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014)=0,215$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,215 > 0,2$ modelis tinkamas, todėl nustatomas kintamųjų ryšio statistinis reikšmingumas, kuris pateikiamas 18 lentelėje:

18 lentelė. Kintamųjų grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2008-2014 m.

Modelis	Kvadratų suma	df	Vidutiniai kvadratai	F	Sig.
1 Regresija	147979,086	1	147979,086	1,368	,295 ^b
Liekamasis	540750,102	5	108150,020		
Iš viso	688729,189	6			

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

b. Prognozės: (Konstanta), Grynas prekių ir paslaugų eksportas

Iš 18 lentelės matyti, jog F kriterijaus $p = 0,295$ grynojo prekių ir paslaugų koeficientas regresijos modelyje statistiškai skiriasi nuo 0,05 (turėtų būti $p < 0,05$), todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

Norint ištirti realų grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos ryšį atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokami paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikiami 19 lentelėje.

19 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r^2	Koreguotas r^2	Standartinė regresijos paklaida
1	,901 ^a	,812	,749	52,68423

a. Prognozės: (Konstanta), Grynas prekių ir paslaugų eksportas

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 19 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,901$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES struktūrinės paramos stiprus. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013) = 0,812$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas

0,812>0,2 modelis tinkamas, todėl sudaromas tiesinės regresijos modelis, kuris pateikiamas 20 lentelėje.

20 lentelė. Tiesinės regresijos modelio grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
	B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
1 (Konstanta)	720,734	96,358		7,480	,005	414,079	1027,390
Grynasis prekių ir paslaugų eksportas	,015	,004	,901	3,597	,037	,002	,028

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 20 lentelės matome, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0=720,734$ ir $b_1=0,015$, tiesinės regresijos lygtis:

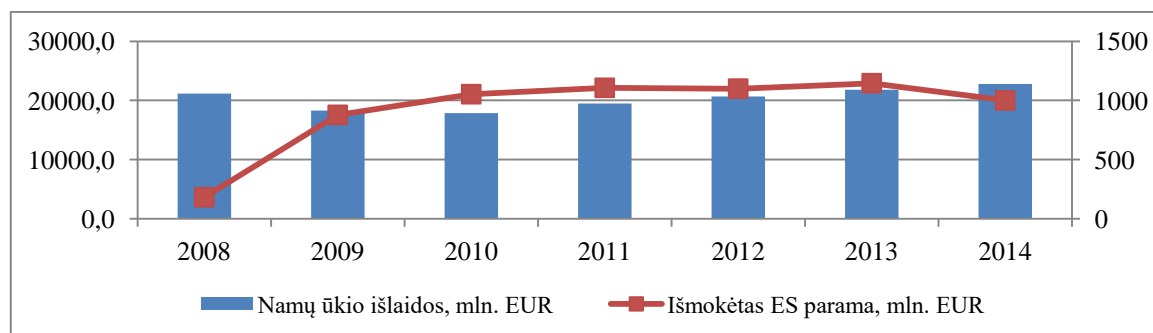
$$\text{Išmokėta ES parama} = 360,317 + 0,015 * \text{Grynasis prekių ir paslaugų eksportas}$$

Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklovimo intervalai: $b_0=(414,079;1027,390)$, $b_1=(0,002;0,028)$. Pateiktoje 20 lentelėje $p=0,037$, ($p<0,05$), todėl regresorius statistiškai reikšmingas.

Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, jog ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką grynojo prekių ir paslaugų eksporto augimui ir turėjo stiprų ryšį.

4.5. Įtaka vidaus vartojimui: namų ūkio išlaidų atžvilgiu

Namų ūkių vartojimo išlaidos yra piniginės ir natūrinės išlaidos vartojimo prekėms ir paslaugoms įsigyti (Lietuvos statistikos departamentas, 2016). „Namų ūkių sprendimai, kokią dalį pajamų suvartoti ir taupyti, svarbus ekonominės pažangos ir gerovės veiksnys“ – nuo šių sprendimų priklauso kapitalo kaupimo ir ekonominio potencialo didinimo procesai (Ramanauskas, 2007). 19 pav. pateikiama namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos pokyčių Lietuvoje 2008 - 2015 m. diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

19 pav. Namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Pateiktame 19 pav. matyti, jog namų ūkio išlaidos atsigauvant ekonomikai (2010 m) didėjo, tai skatino ir ES parama mažindama nedarbo lygį (didindama užimtumą) ir prisidėdama savo investicijomis prie vidutinio darbo užmokesčio padidėjimo. Namų ūkio išlaidų didėjimą lėmė padidėjusios prekių ir paslaugų kainos, taip pat, nekilnojamo turto rinkos atsigavimas, minimaliojo mėnesinio atlygio padidėjimas.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 21 lentelėje:

21 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,119 ^a	,014	-,183	368,52321

a. Prognozės: (Konstanta), Namų ūkio išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 21 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,119$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos labai silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014)=0,014$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,014 > 0,2$, todėl modelis netinkamas.

Norint ištirti realų ryšį tarp namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos atliktas tyrimas 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 22 lentelėje.

22 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,695 ^a	,483	,311	87,31117

a. Prognozės: (Konstanta), Namų ūkio išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 22 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,695$, pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos vidutinis.

Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013)=0,483$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,483>0,2$ modelis tinkamas, todėl sudaromas regresinis modelis, kuris pateikiamas 23 lentelėje.

23 lentelė. Tiesinės regresijos modelio namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
	B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
1 (Konstanta)	179,740	525,256		,342	,755	-1491,859	1851,339
Namų ūkio išlaidos	,045	,027	,695	1,674	,193	-,040	,130

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 23 lentelės matyti, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0=179,74$ ir $b_1=0,045$, todėl tiesinės regresijos lygtis:

$$\text{Išmokėta ES parama} = 179,74 + 0,045 * \text{Namų ūkio išlaidos}$$

Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklojimo intervalai: $b_0=(-1491,859;1851,339)$, $b_1=(-0,040;0,130)$. Pateiktoje 23 lentelėje $p=0,193$, ($p>0,05$), todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

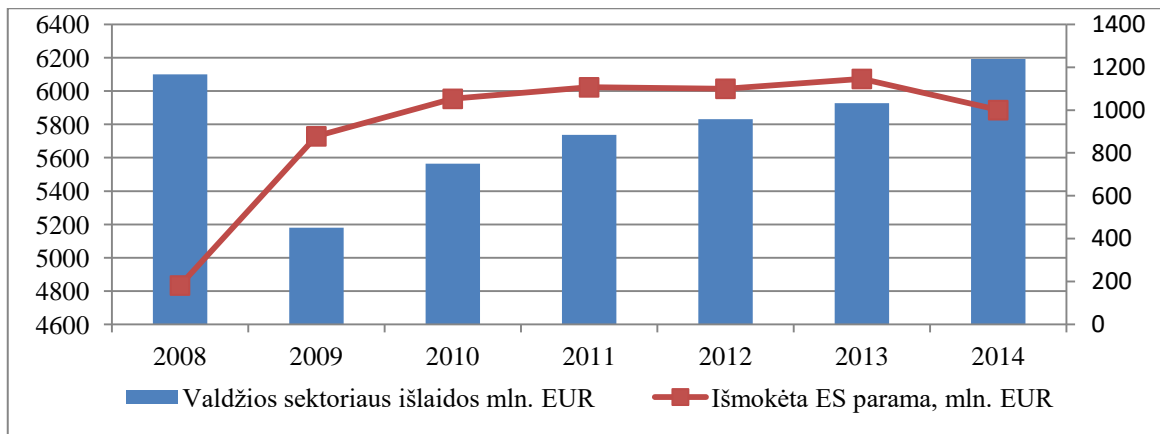
Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, jog ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką namų ūkio išlaidų didėjimui ekonomikos atsigavimo laikotarpiu. Regresinio modelio koeficientai parodo stiprų ryšį, tačiau jų patikimumas didesnis nei 0,05, todėl modelį reikia tobulinti.

4.6. Įtaka vidaus vartojimui: valdžios sektoriaus išlaidų atžvilgiu

Valdžios sektoriaus išlaidos neatsiejamos nuo šalies ekonomikos. „Pagrindiniai išlaidų straipsniai yra atlygis darbuotojams, socialinės išmokos, valstybės skolos palūkanos, subsidijos ir bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas“ (Eurostat, 2017).

Lietuva dalį netiesioginių mokesčių ir nacionalinių pajamų yra įsipareigojusi pervesti į ES biudžetą, o tai didina valdžios sektoriaus išlaidas. ES struktūrinių fondų parama skirta papildyti šalių narių vartojimo išlaidas, todėl kiekviena ES šalis narė turi nustatyti vidutinį kasmetinį tokių išlaidų lygį (remdamasi paskutinių trejų metų duomenimis) ir įsipareigoti šį lygį išlaikyti visą paramos gavimo laikotarpį (Jakaitienė ir Klyvienė, 2007).

20 pav. pateikta valdžios sektoriaus išlaidų ir įmokų į ES biudžetą 2008 – 2014 m. laikotarpio diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.ec.europa.eu duomenimis

20 pav. Valdžios sektoriaus išlaidos ir Lietuvos įmokų į ES biudžetą 2008 - 2015 m. dinamika

Analizuojant 20 pav. pateiktą diagramą matyti, jog lyginant 2008 m. su 2009 m. valdžios sektoriaus išlaidos sumažėjo dėl ekonominės krizės metu sumažintų valdžios sektoriaus tarnautojų atlyginimų, socialinių išmokų ir investicijų. Nuo 2010 m. atsigaunant ekonomikai valdžios sektoriaus išlaidos pradėjo tolygiai didėti, pamažu atstatant krizės laikotarpiu sumažintas sritis: didinant pensijų, nedarbo draudimo išmokas, kai kurių valstybės tarnautojų darbo užmokestį, taip pat didinant minimaliąją mėnesinę algą. ES struktūrinė parama neturėjo įtakos valdžios sektoriaus išlaidų didėjimui, o kaip tik materialinių investicijų pagalba jas mažino. LR finansų ministerijos duomenimis, ES struktūrinės paramos 85 % lėšų atiteko viešajam sektoriui, tačiau ne per pridėtinės vertės kūrimą, o naudingesnį ir kokybiškesnį paslaugų teikimą.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 24 lentelėje:

24 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,248 ^a	,062	-,126	359,53063

a. Prognozės: (Konstanta), Valdžios sektoriaus išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 24 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014)=0,248$, pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas.

Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014)=0,062$ tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,062 < 0,2$, todėl modelis netinkamas.

Norint ištirti valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos ryšį atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 25 lentelėje.

25 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,980 ^a	,961	,947	24,12544

a. Prognozės: (Konstanta), Valdžios sektoriaus išlaidos

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 25 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013) = 0,980$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos stiprus. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013) = 0,961$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,961 > 0,2$, modelis tinkamas, todėl sudaromas regresinis modelis, kuris pateikiamas 26 lentelėje:

26 lentelė. Tiesinės regresijos modelio valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos koeficientai 2009-2013 m.

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.	95,0% pasitikėjimo intervalas B	
	B	Std. paklaida	Beta			Žemutinė riba	Viršutinė riba
1 (Konstanta)	-922,644	231,906		-3,979	,028	-1660,671	-184,617
Valdžios sektoriaus išlaidos	,350	,041	,980	8,545	,003	,220	,481

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš apskaičiuotos regresijos koeficientų 26 lentelės matome, jog imties regresijos lygties koeficientai $b_0 = -922,644$ ir $b_1 = 0,350$, todėl tiesinės regresijos lygtis:

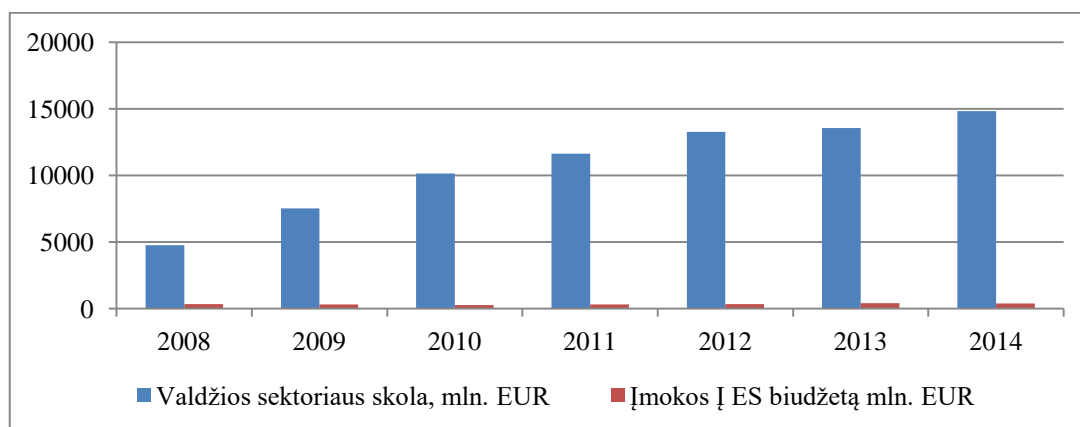
$$\text{Išmokėta ES parama} = -922,644 + 0,350 * \text{Valdžios sektoriaus išlaidos}$$

Regresijos lygties koeficientų 95% pasiklojimo intervalai: $b_0 = (-1660,671; 184,617)$,

$b_1=(0,220;0,481)$. Pateiktoje 26 lentelėje $p=0,03$, ($p<0,05$), todėl regresorius statistiškai reikšmingas.

Lietuvai esant ES nare ir gaunant ES paramą privaloma mokėti įmokas į ES biudžetą, taip patiriamos valdžios sektoriaus išlaidos ir didinama valdžios sektoriaus skola. Norint apžvelgti ar didelį poveikį valdžios sektoriaus išlaidoms daro prievolė mokėti įmokas ES biudžetą, sudaryta valdžios sektoriaus skolos ir įmokų į ES biudžetą 2008-2014 diagrama, kuri pateikta 21 pav.:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

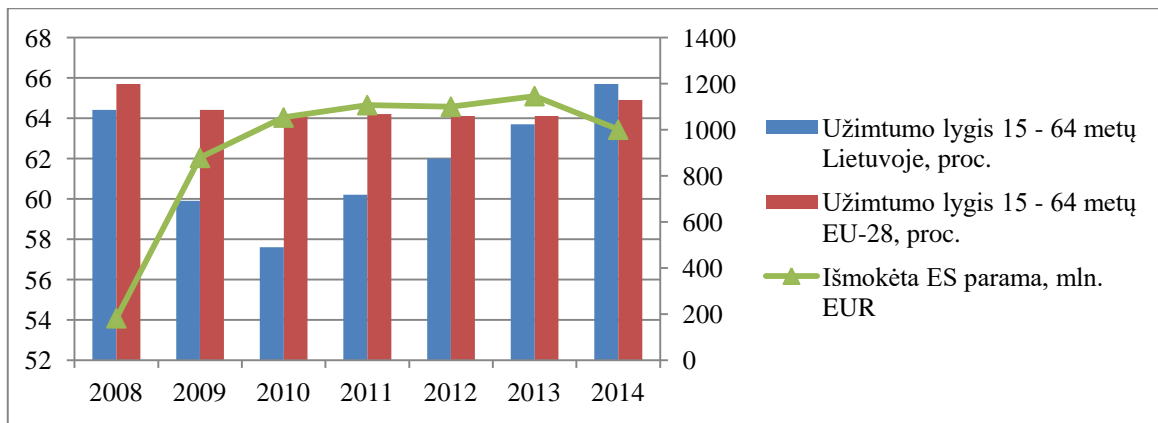
21 pav. Valdžios sektoriaus skolos ir įmokų į ES biudžetą dinamika 2008 – 2014 m.

Analizuojant 21 pav. pateiktą valdžios sektoriaus skolos ir įmokų į ES biudžetą diagramą matyti, jog valdžios sektoriaus skolai analizuojamu laikotarpiu įmokos į ES biudžetą įtakos neturėjo, valdžios sektoriaus skola augo, nepaisant tolygių Lietuvos įmokų į ES biudžetą.

Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, jog ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos ir Lietuvos įmokos į ES neturėjo įtakos valdžios sektoriaus skolos didėjimui.

4.7. Poveikis užimtumo rodikliams

Užimtumo rodiklių analizė ir rodiklių pagerinimas yra vienas iš pagrindinių ES politikos tikslų. Vienas iš pagrindinių ES paramos struktūrinių fondų prioritetų yra žmogiškieji ištekliai. ES politika siekiama kurti kuo daugiau ir geresnių darbo vietų, naujuoju finansavimo etapu (2014 – 2020 m.) padidinant 20–64 m. moterų ir vyrų užimtumo lygį iki 75 proc. Šis rodiklis taikomas ir kitoms ES-28 narėmis. 22 pav. pateikiama Lietuvos užimtumo lygio ir ES-28 šalių vidurkio 2008 – 2014 m. diagrama:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.ec.europa.eu duomenimis

22 pav. Užimtumo lygio (%) 15 - 64 metų ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Iš 22 pav. matyti, jog užimtumo lygis (%) 15-64 metų moterų ir vyrų 2008 – 2014 m. Lietuvos lyginant su ES šalių vidurkiu analizuojamu laikotarpiu skyrėsi. Užimtumo lygio pokytį Lietuvoje lėmė ekonomikos krizė ir emigracija. Šis rodiklis būtų dar didesnis, jei galėtume tiksliai įvertinti emigravusių Lietuvos gyventojų skaičių. Pamažu atsigaunant ekonomikai Lietuvoje užimtumo lygis nuo 2010 m. pradėjo sparčiai didėti ir beveik pasiekė (2013 m.) ES šalių vidurkį, tačiau II etapo (2007 -2013) ES struktūrinės paramos numatyto 70 proc. rodiklio nepasiekė, kaip ir kitos ES-28 šalys.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analize paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 27 lentelėje:

27 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2008-2014 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,330 ^a	,109	-,070	350,38471

a. Prognozės: (Konstanta) Užimtumo lygis 15-64 metų

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 27 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014) = 0,330$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp užimtumo lygio ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014) = 0,109$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,109 < 0,2$ todėl modelis netinkamas.

Norint ištirti realų užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos ryšį atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos finansavimo

etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikiami 28 lentelėje.

28 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,468 ^a	,219	-,041	107,32605

a. Prognozės (Konstanta), Užimtumo lygis 15-64 metų

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parana

Iš 28 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013)=0,468$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp užimtumo lygio ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013)=0,219$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,219 > 0,2$ modelis tinkamas, todėl nustatomas kintamųjų ryšio statistinis reikšmingumas, kuris pateikiamas 29 lentelėje.

29 lentelė. Užimtumo lygio 15-64 metų ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2009-2013 m.

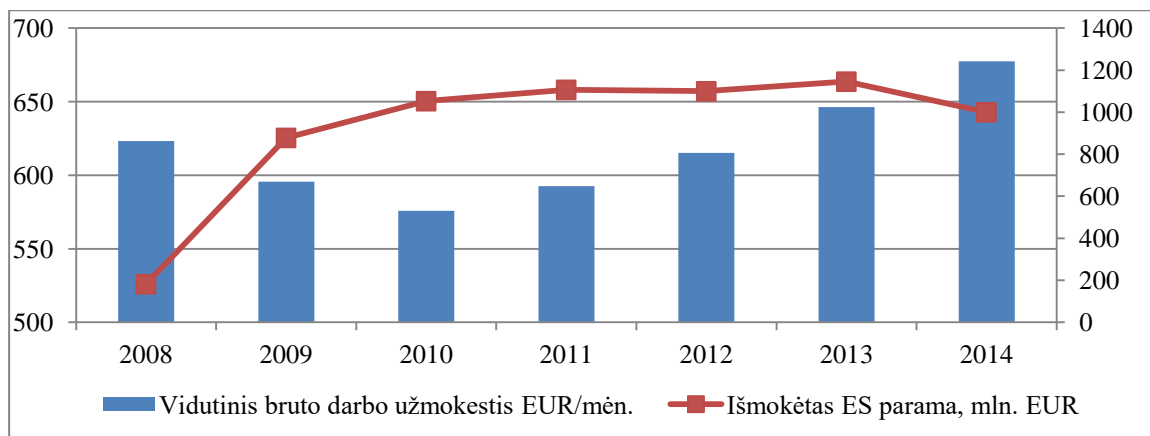
Modelis	Kvadratų suma	df	Vidutiniai kvadratai	F	Sig.
1 Regresija	9687,889	1	9687,889	,841	,427 ^b
Liekamasis	34556,643	3	11518,881		
Iš viso	44244,532	4			

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

b. Prognozės (Konstanta), Užimtumo lygis, proc.

Iš kintamųjų ryšių statistinio reikšmingumo 29 lentelės matyti, jog F kriterijaus $p = 0,427$ užimtumo lygio koeficientas regresijos modelyje statistiškai skiriasi nuo 0,05 (turėtų būti $p < 0,05$), todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

Kitas svarbus rodiklis yra vidutinis bruto darbo užmokestis per mėnesį. Jo kitimo tendencijų (2008-2014 m.) diagrama pateikta 23 pav.:

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Statistikos departamento ir ES portalo www.esparama.lt duomenimis

23 pav. Vidutinio bruto darbo užmokesčio per mėnesį ir išmokėtos ES struktūrinės paramos dinamika Lietuvoje 2008 - 2014 m.

Iš 23 pav. matyti, jog vidutinis darbo užmokestis prasidėjus ekonomikos atsigavimui nuo 2010 m. augo, tai skatino didėjanti minimali mėnesinė alga, ES paramos finansavimas užimtumo didinimui ir kova su šešeline ekonomika.

Ryšio stiprumui nustatyti tarp vidutinio darbo užmokesčio ir išmokėtos ES paramos naudojantis SPSS Analyze paketu, apskaičiuoti koreliacijos ir determinacijos koeficientai, kurie pateikti 30 lentelėje:

30 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013 m.

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,037 ^a	,001	-,198	370,88614

a. Prognozės: (Konstanta), Vidutinis bruto darbo užmokestis

b. Priklausomas kintamasis : Išmokėta ES parama

Iš 30 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2008,2014) = 0,037$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp vidutinio bruto darbo užmokesčio ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2008,2014) = 0,001$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,001 < 0,2$ todėl modelis netinkamas.

Norint ištirti vidutinio darbo užmokesčio ir išmokėtos ES paramos ryšį atliktas tyrimas dar ir 2009-2013 m. laikotarpiui, kadangi 2008 metų rezultatus iškreipė pasaulinės krizės padariniai ir 2008 metais išmokėta ES parama buvo labai maža dėl tik prasidėjusio 2007 – 2013 m. ES paramos

finansavimo etapo, o 2014 m. išmokėti ES paramos likučiai. Koreliacijos ir determinacijos koeficientai pateikti 31 lentelėje.

31 lentelė. Tiesinės regresijos modelio užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos rodiklių suvestinė 2009-2013

Modelis	r	r ²	Koreguotas r ²	Standartinė regresijos paklaida
1	,467 ^a	,218	-,042	107,37102

a. Prognozės: (Konstanta), Vidutinis darbo užmokestis

b. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

Iš 31 lentelės matyti, jog koreliacijos koeficientas $r(2009,2013) = 0,467$ pagal koreliacijos koeficientų skalę, ryšys tarp vidutinio bruto darbo užmokesčio ir išmokėtos ES struktūrinės paramos silpnas. Determinacijos koeficientas $r^2(2009,2013) = 0,001$, tai reiškia, kad determinacijos koeficientas $0,218 > 0,2$ modelis tinkamas, todėl toliau nustatomas kintamųjų ryšio statistinis reikšmingumas, kuris pateikiamas 32 lentelėje.

32 lentelė. Vidutinio darbo užmokesčio ir išmokėtos ES paramos ryšio statistinis reikšmingumas 2009-2013 m.

ANOVA ^a						
Modelis		Kvadratų suma	df	Vidutiniai kvadratai	F	Sig.
1	Regresija	9658,927	1	9658,927	,838	,428 ^b
	Liekamasis	34585,605	3	11528,535		
	Iš viso	44244,532	4			

a. Priklausomas kintamasis: Išmokėta ES parama

b. Prognozės: (Konstanta), Vidutinis darbo užmokestis

Iš kintamųjų ryšių statistinio reikšmingumo 32 lentelės matyti, jog F kriterijaus $p = 0,428$ vidutinio darbo užmokesčio koeficientas regresijos modelyje statistiškai skiriasi nuo 0,05 (turėtų būti $p < 0,05$), todėl regresorius statistiškai nereikšmingas ir modelį reikia tobulinti.

Apibendrinat paveikslus ir lenteles galima teigti, kad ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką Lietuvos užimtumo lygio didinimui ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio didėjimui, tačiau kriziniu laikotarpiu, ES parama nebuvo pagrindinis rodiklis gelbėjantis nuo ekonomikos nuosmukio. Atlikti regresinio modelio apskaičiavimai parodo, kad nebuvo jokio ryšio tarp užimtumo rodiklių ir ES struktūrinės paramos, todėl modelį reikia tobulinti.

4.8. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus 2008 – 2014 m. laikotarpiu, ryšys tarp kintamųjų, išmokėtos ES paramos ir makroekonominių rodiklių: BVP, grynojo prekių ir paslaugų eksporto, namų ūkio išlaidų, valdžios sektoriaus išlaidų, užimtumo lygio ir vidutinio darbo užmokesčio buvo silpnas, o bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų ir tiesioginių užsienio investicijų - vidutinis, tačiau regresoriai statistiškai nereikšmingi, todėl modelius reikia tobulinti.

Tyrimo rezultatų 2009 – 2013 m. laikotarpiu ryšys tarp kintamųjų, išmokėtos ES paramos ir makroekonominių rodiklių: BVP, bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo išlaidų, tiesioginių užsienio investicijų, grynojo prekių ir paslaugų eksporto, namų ūkio išlaidų, vidaus vartojimo, valdžios sektoriaus išlaidų buvo stiprus, o užimtumo rodiklių: užimtumo lygio ir vidutinio darbo užmokesčio silpnas.

IŠVADOS

1. Pirmasis ES finansavimo etapas (2004 – 2006 m.) Lietuvai buvo didelis iššūkis, dėl patirties stokos, ekonomikos pakilimo ir galų gale ištikusios krizės. 2004 - 2005 m. finansavimo panaudojimas buvo mažas, dėl ES paramos administravimo sistemos trūkumų: ilgai rengiamos dokumentacijos ES struktūrinių fondų paramai gauti, skelbiamų kvietimų teikti paraiškas terminų, atliekamų paraiškų ir projektų vertinimo, jų atrankos ir sutarčių sudarymo.

2. Antrasis (2007 – 2013 m.) ES struktūrinės paramos finansavimo etapas buvo reikšmingas Lietuvai, prisidėdamas prie ekonominio nuosmukio mažinimo per ES struktūrinės paramos (2007 – 2013 m.) projektus, tačiau numatytos veiksmų programos nebuvo pilnai įgyvendintos, todėl naujajame trečiajame etape (2014 -2020 m.) reikalauja tęstinumo.

3. ES politikos istorinė apžvalga parodė, kad laikui bėgant, ES politika patyrė radikalias reformas, norėdama mažinti socialinius skirtumus tarp mažiausiai išsivysčiusių ES regionų ir skatindama konkurencingumą. ES taryba nuolat turėjo peržiūrėti teisės aktus, atlikti vertinimus ir kurti teisinę bazę, atitinkančią tuo metu vyravusią ekonominę situaciją.

4. Keičiantis ES politikai, kito ir ES struktūriniai fondai. ES struktūrinių fondų intervencijos sritys nuolat peržiūrimos ir sutelkiamas dėmesys, į pagrindinius ES politikos tikslus – mažinti socialinę atskirtį ir didinti šalių konkurencingumą. ES struktūrinių fondų pagalba finansuojami ES projektai, kurie teikia ekonominę naudą šalies ūkio plėtrai.

5. ES politikos administravimo schema Lietuvoje, keičiantis programavimo laikotarpiui peržiūrima ir tobulinama, įvertinus prieš tai įgyvendintų programavimo laikotarpių patirtį, t.y., ES paramą būtina panaudoti tikslingai, efektyviai ir turėti ekonominę naudą šaliai.

6. Atliktas tyrimas parodė, kad ES struktūrinių fondų įsisavintos lėšos Lietuvoje turėjo reikšmingos įtakos Lietuvos ekonomikai. Vertinant ES struktūrinės paramos įtaką atskiriems makroekonominiams rodikliams buvo nustatyta, kad 2008-2015 m. laikotarpiu struktūrinė parama davė reikšmingą poveikį šiems makroekonominiams rodikliams:

a) 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų parama, skatinusi BVP augimą ir neturėjusi poveikio kainų augimui, prisidėjo prie spartesnės šalies ekonominės konvergencijos su ES-28 vidurkiu, matuojamos pagal vienam gyventojui tenkančią BVP dalį. ES paramos lėšų pagalba įsigytas ilgalaikis turtas, taip pat investicijos į inovacijas, modernizavimą ir žmogiškuosius išteklius turi išliekamąją vertę, kuri pasibaigus finansavimo laikotarpiui vis dar, nors ir mažesniais tempais, didina šalies BVP rodiklį (nusidėvėjimo sąnaudomis ir kitais veiksniais). Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp BVP ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,851$).

b) ES struktūrinių fondų parama darė teigiamą įtaką materialinių investicijų augimui 2008–2015 m. daugiau nei 75 proc. visos analizuojamos paramos atiteko materialinėms investicijoms ir

ekonomikos nuosmukio laikotarpiu ES struktūrinių fondų investicijos buvo vienas iš pagrindinių valstybės investicinių projektų (VIP) finansavimo šaltinis, kuris tuo metu „kompensavo“ valstybės lėšų trūkumą. Materialinės investicijos ypač pasireiškė statybų sektoriui, modernizuojant švietimo, sveikatos ir kitas įstaigas. Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp išlaidų bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,966$).

c) ES struktūrinės paramos 2007 m. – 2013 m. veiksmų programos pagalba tiesioginės užsienio investicijos buvo skatinamos remiant infrastruktūros plėtrą, teikiant subsidijas užsienio įmonių investicijoms Lietuvoje į gamybos įrenginius ir subsidijuojant užsienio įmonių investicijas, investuojančias į gamybą, paslaugas, darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą. Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp tiesioginių užsienio investicijų ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,867$).

d) Analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinė parama prisidėjo prie eksporto didinimo apimčių projektų pagalba, skatinančių verslo ir investicijų pritraukimą ir inovacijų sklaidą. Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp grynojo prekių ir paslaugų eksporto ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,901$).

e) Analizuojamu laikotarpiu namų ūkio išlaidos atsigaunant ekonomikai didėjo, tai skatino ir ES parama mažindama nedarbo lygį (didindama užimtumą) ir prisidėdama savo investicijomis prie vidutinio darbo užmokesčio padidėjimo. Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp namų ūkio išlaidų ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,695$).

f) ES struktūrinių fondų parama skirta papildyti šalių narių vartojimo išlaidas. Analizuojamu laikotarpiu ES struktūrinė parama neturėjo įtakos valdžiaus sektoriaus išlaidų didėjimui, o kaip tik materialinių investicijų pagalba jas mažino. ES struktūrinės paramos 85 % lėšų atiteko viešajam sektoriui, tačiau ne per pridėtinės vertės kūrimą, o naudingesnį ir kokybiškesnį paslaugų teikimą. Tyrimo 2009 – 2013 m. rezultatai parodė, kad tarp valdžios sektoriaus išlaidų ir išmokėtos ES paramos buvo stiprus teigiamas ryšys ($r=0,980$).

g) ES struktūrinės paramos II (2007 – 2013 m.) programavimo laikotarpio lėšos darė teigiamą įtaką Lietuvos užimtumo lygio didinimui ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio didėjimui, tačiau kriziniu laikotarpiu, ES parama nebuvo pagrindinis rodiklis gelbėjantis nuo ekonomikos nuosmukio. Atlikti regresinio modelio apskaičiavimai parodo, kad tarp užimtumo lygio ir išmokėtos ES paramos buvo silpnas ryšys ($r=0,468$), o tarp vidutinio darbo užmokesčio ir išmokėtos ES paramos labai silpnas ryšys ($r=0,037$).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Baehr, Cornelius (2006). How Does Sub-National Autonomy Affect the Effectiveness of Structural Funds? European Regional Science Association (ERSA). [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą https://www.econstor.eu/bitstream/10419/118405/1/ERSA2006_470.pdf

Bachtler J. ir I. Turok. (2013). The Coherence of EU Regional Policy. Taylor and Francis Group. London and New York. [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=rzxdAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=eu+regional+policy&ots=wPxgw1Y7Lh&sig=if5R7mUV2k5pUqxeVansAB100g8&redir_esc=y#v=onepage&q=eu%20regional%20policy&f=false

Bachtler J. ir Mendez C, (2007(2007), *kuris valdo ES sanglaudos politiką? Ardyti reformų struktūriniai fondai*, visų leidinyje *Bendrosios rinkos tyrimai*, Vol. 45, Nr 3, p. 535-564

Bekešienė S. (2015). Duomenų analizės SPSS pagrindai: mokomoji knyga. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo akademija. Vilnius.

Bruneckienė J. ir Krušinskas R. (2011). ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas. *Economics and management*, 127-135.

Burneika D. (2013). Regioninė politika Europoje: mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą http://www.gkk.gf.vu.lt/images/leidiniai/ERP.11.11vadovelis.Fin_.pdf

Butkus M. ir Matuzevičiūtė K. (2011) Ekonomikos teritorinių (regionų) skirtumų vertinimas ES šalyse. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3(23), 66-79.

Civinskas R. ir Laurušonytė E. (2011). Konsultavimas Europos Sąjungos struktūrinės paramos administravimo procesuose Lietuvoje. Organizacijų vadyba: Sisteminiai tyrimai. 25-40 [žiūrėta 2016-12-07]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367187175590/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Čekanavičius V. (2011). Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/files/mokymai/trast/Regresine_Analize_soc_tyrimuose.pdf

Česonis G. (2012). Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys: daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius

Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika. (2016). [žiūrėta 2016-12-07]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/barometras>

Devyni sanglaudos politikos privalumai Europai. Pagrindiniai 2017 – 2013 m. rezultatai. (2017). [žiūrėta 2017-04-07]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_synthesis_factsheet_lt.pdf

Dilba R. (2014). ES struktūrinių fondų investicijų įvertinimas dviejų programavimo periodų sankirtoje. [žiūrėta 2016-10-30]. Prieiga per internetą http://www.europarl.lt/vilnius/resource/static/files/failai_internetui/pranesimas_rd_0520_final.pdf

Dumčiuvienė D., ir Stravinskas T. (2012). Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui. *Economics and management*, 17(4), 1345-1356.

ES fondų investicijų administravimo schema. (2014). [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą <http://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/projektu-igyvendinimo-schemas>

European Commission. ECHO Manual Project Cycle Management. (2005) Directorate-General for Humanitarian Aid – ECHO. [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/echo/files/partners/humanitarian_aid/fpa/2003/guidelines/project_cycle_mngmt_en.pdf

ES struktūrinės paramos poveikio užimtumui ir kitiems Lietuvos ūkio makroekonominiams rodikliams vertinimas. Galutinė ataskaita. (2016). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą http://www.esinvesticijos.lt/lt/es_panaudojamumo_vertinimas

ES struktūrinių fondų poveikio šalies ekonomikai vertinimas, ekonomikos augimo prognozės iki 2020 m. Santrauka. (2012). [žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Poveikio_ekonomikai_modeliavimas2012_santrauka_LT.pdf

Europos parlamentas ir Europos sąjungos taryba. (2006). Europos parlamento ir tarybos reglamentas dėl Europos socialinio fondo ir panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1784/1999 (2006 m. liepos 5 d. Nr. 1081/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1081&from=LT>

Europos parlamentas ir Europos sąjungos taryba. (2006). Europos parlamento ir tarybos reglamentas dėl Europos regioninės plėtros fondo ir panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1783/1999 (2006 m. liepos 5 d. Nr. 1080/2006). [žiūrėta 2016-10-28]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1080&from=LT>

Europos sąjungos taryba. (2006). Europos parlamento ir tarybos reglamentas įsteigiantis Sanglaudos fondą ir panaikinantis Reglamentą (EB) Nr. 1164/94 (2006 m. liepos 11 d. Nr. 1084/2006). [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1084&from=EN>

Europos sąjungos taryba. (2006). Tarybos reglamentas nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantis Reglamentą (EB) N. 1260/1999 (2006 m. liepos 11 d. Nr. 1083/2006). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1083&from=LT>

Europos socialinis fondas. (2016). [žiūrėta 2016-10-18]. Prieiga per internetą http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_5.10.2.pdf

Gross domestic product (GDP) in Euro per inhabitant (2017) [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/statistics-illustrated>

Iannaci F., Cornford t. ir Cordella A. (2009) Evaluating Monitoring Systems in the European Social Fund Context. [žiūrėta 2017-04-28]. Prieiga per internetą <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0193841x09336262>

Jakaitienė A. ir Klyvienė V. (2007). Europos sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai. Pinigų studijos, 24-46.

Kamps C., Leiner-Killinger N., Martin R. - *Intereconomics*, 2009 – Springer
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/66182/1/727018620.pdf>

Kazėnas G. (2008). ES struktūrinės politikos reforma. *Viešoji politika ir administravimas*, 26, 55-62.

Kesner – Škreb M. (2009). *Regional Policy of the European Union. Financial Theory and Practice*. [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą [file:///C:/Users/user/Downloads/skreb%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/skreb%20(1).pdf)

Kilijonienė A. ir Bruneckienė J. (2011). Regionų ekonomikos konvergencija ir divergencija ekonominės krizės kontekste. *Ekonomika ir vadyba*, 16, 189-196.

Kilijonienė A., Simanavičienė Ž. (2010). Regionų plėtros teorijų taikymas: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*, 15, 93-99.

Kraujelytė, A. (2006). ES struktūrinių fondų panaudojimas: ekspertų nuomonės. Europos sąjungos parama. Lietuvos galimybės. (p. 91-101). Vilnius: Versus aureus.

Kuokštis V. (2014). Lietuvos narystė Europos sąjungoje: ekonominė raida. [žiūrėta 2016-10-15]. Prieiga per internetą www.journals.vu.lt/politologija/article/download/4877/6322

Leonavičienė, T. (2007). SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose: vadovėlis. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

Lietuvos Respublikos finansų ministerija. (2009). Svarbiausi dalykai apie ES paramą pareiškėjams ir projektų vykdytojams. ES struktūrinės paramos ELEMENTORIUS. 2007-2013 m. [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/Leidiniai20072013/Projektu_ciklas_leidiny_2009.pdf

Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2011). ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas Lietuvoje. [žiūrėta 2016-10-20]. Prieiga per internetą <http://files.lrinka.lt/analitiniai%20darbai/ES%20lesos.pdf>

Lietuvos regioninė politika (2016). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą <http://www.nrp.vrm.lt/index.php?id=162>

Lietuvos statistikos departamentas. (2016). [žiūrėta 2016-12-15]. Prieiga per internetą <http://www.stat.gov.lt/>

Manzella G. P. (2009). The turning points of EU Cohesion policy. European Policies Research Centre University of Strathclyde United Kingdom. [žiūrėta 2016-12-15]. Prieiga per internetą http://www.ecostat.unical.it/Dorio/Corsi/Corsi%202011/Politiche%20Sviluppo%20Locale/Materiale%20poleco/8_manzella_final-formatted.pdf

Mohl P. ir Hagen T. (2011). Do EU structural funds promote regional employment? [žiūrėta 2016-11-03]. Prieiga per internetą <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.224.9493&rep=rep1&type=pdf>

Nacionalinė bendroji strategija. (2012). [žiūrėta 2016-09-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Visos_patvirtintos_priemones/strategija_20120925.pdf

Pellegrini G., Terribile F. ir Tarola O. (2013). Measuring the effects of European Regional Policy on economic growth: A regression discontinuity approach. [žiūrėta 2016-12-15]. Prieiga per internetą <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1435-5957.2012.00459.x/full>

Puidokas M. ir Daukaitė I. (2013). Lietuvos regioninės politikos tobulinimo kryptys Europos Sąjungos regioninės politikos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, 12(1), 65-79.

Rakauskienė O. ir Servetkienė V. (2011). Lietuvos gyventojų gyvenimo kokybė: dvidešimt metų rinkos ekonomikoje. Monografija. [žiūrėta 2017-04-25]. Prieiga per internetą <http://ebooks.mruni.eu/reader/lietuvos-gyventoj-kokyb-dvideimt-met-rinkos-ekonomikoje25188/30>

Remeikienė R., Gasparenienė L. ir Grikštaitė I. (2015). ES struktūrinių fondų paramos poveikio ekonomikos konkurencingumui problematika. *Socialinių mokslų studijos*, 7(2), 335-350.

Regioninė politika. (2014). [žiūrėta 2016-11-05]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_lt

Strategija ir veiksmų programos. (2014). [žiūrėta 2016-10-02]. Prieiga per internetą <http://www.esparama.lt/strategija-ir-veiksmu-programos>

Vainienė R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba

Verkulevičiūtė - Kriukienė D., ir Galinienė J. (2015). p. 148) (Europos Sąjungos struktūrinių lėšų panaudojimo pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą ir prioritetus kitimas Lietuvos savivaldybėse. *Regional formation and development studies*, 1(15), 147-156.

Žalevičienė A. (2012). Regioninė politika ir Europos sąjungos struktūrinė parama: patirties įvertinimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (26), 44-53. [žiūrėta 2016-12-08]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188408584/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų Programa. (2013). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktai/Atnaujinta_EAVP_2014_06_02.pdf

2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/teises_aktai/Atnaujinta_SSPV_2014_05_26.pdf

2007–2013 m. Techninės paramos veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/teises_aktai_PDF/TPVP_2013_07_25.PD

2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. (2013). [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/teises_aktai_PDF/ZIPVP_2013_07_25.PD